

विद्युत सम्बन्धी प्रचलित कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गर्न बनेको विधेयक

नेपाल सरकार

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय

सिंहदरबार, काठमाडौं ।

विषय-सूची	पेज नं
१ विधेयकको उद्देश्य र कारण	१
२ आर्थिक टिप्पणी	३
३ प्रत्यायोजित व्यवस्थापन	४
४ व्याख्यात्मक टिप्पणी	१२
५ विद्युत विधेयक, २०८०	२५

उद्देश्य र कारण

आर्थिक विकास र समृद्धिलाई दिशा निर्देश गर्ने एक प्रमुख साधनको रूपमा कानूनलाई लिइएको छ । कानून र विकास (ल एण्ड डेभलपमेन्ट) एक अर्काको परिपूरकको रूपमा रहेको र राष्ट्रको सर्वाङ्गीण विकास र समृद्धिको लागि नियमित, भरपर्दो र सुरक्षित विद्युत आपूर्तिको लागि वृहत विकासको अवधारणा (कम्प्रेहेन्सिभ डेभलपमेन्ट मोडल)¹ अनुसार विद्युत क्षेत्र एवं विद्युत सम्बन्धी कानूनको सुधार र परिमार्जन गर्ने विषय नेपाल सरकारको उच्च प्राथमिकतामा रहदै आएको छ ।

विद्युत क्षेत्रको विकासमा विद्युत ऐन, २०४९ उल्लेखनीय कानूनको रूपमा रहेको छ । यो ऐनको कार्यान्वयन पश्चात् विद्युतको उत्पादन, प्रसारण तथा वितरण गर्ने कार्य एवं प्रक्रियालाई सुदृढ र आधुनिकीकरण गर्ने सुधारका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन भईरहेका छन् । उक्त ऐनले स्वदेशी तथा विदेशी लगानीकर्ताहरूले एकल वा संयुक्त रूपमा लगानी गर्न सक्ने खुला र उदार व्यवस्था गरेको छ ।

विद्युत क्षेत्रको विकासमा सार्वजनिक निजी लगानी मार्फत प्राप्त सकारात्मक नतिजाबाट प्रेरणा लिंदै यस क्षेत्रमा देखिएका समस्या, चुनौति र अवसरलाई सही तरिकाले सम्बोधन गर्न, आयोजना विकास र लगानी सम्बन्धी नवीन अवधारणा लागू गर्न तथा नेपालको संविधान अनुरूप विद्युत सम्बन्धी प्रचलित कानूनलाई समयानुकूल परिमार्जन र संशोधन गर्न आवश्यक भएकोले संघीय संसद समक्ष यो विधेयक पेश गरेको छु ।

१. विद्युत विधेयक, २०८० का उद्देश्यहरू :

- (क) नेपालको संविधानको धारा ५१ को खण्ड (च) मा उल्लिखित विकास सम्बन्धी नीति र खण्ड (छ) मा उल्लिखित प्राकृतिक साधन स्रोतको संरक्षण, सम्बर्धन र उपयोग सम्बन्धी नीतिको कार्यान्वयनको लागि कानुनी तथा संस्थागत व्यवस्था गर्न,
- (ख) संघीय इकाइहरू बीच विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्ने अधिकार, दायित्व तथा जिम्मेवारी बाँडफाँट गर्ने कानुनी व्यवस्था गर्न,
- (ग) स्वच्छ, नियमित, भरपर्दो, गुणस्तरीय, सुरक्षित तथा सर्वसुलभ विद्युत आपूर्तिको व्यवस्था मिलाउदै सबै नेपाली समक्ष विद्युतको पहुँच पुर्याउने लक्ष्य पूरा गर्न,
- (घ) प्रतिस्पर्धाको आधारमा विद्युत उत्पादन आयोजनाको विकास र सञ्चालन गर्ने कानुनी व्यवस्था र संरचना तयार गर्न,

---

¹ “comprehensive development framework” (CDF) explored and advocated by American President James D. Wolfensohn. The market, the legislature, the judiciary, the media, political parties, business enterprises, non-governmental organizations, and other economic, political, and social institutions all play specific, and interlinked, roles in the overall development experience of a country. This broad and inclusive perspective is extremely important to bear in mind, so that we do not end up seeing development in an artificially narrow way, focusing on one part of the interlinked structure, and ignoring others, see What the Role of Legal and Judicial Reform in the Development Process ? p 46 by Amartya Sen; Legal and Judicial Reform Unit, Legal Department, World Bank, Initiatives in Legal and Judicial Reform (Washington, DC: World Bank, 2005), volume 2.

- (ड) विद्युत उत्पादन, प्रसारण, वितरण, व्यापार तथा ग्राहक सेवाको लागि अनुमतिपत्र सम्बन्धी व्यवस्थामा सुधार र परिमार्जन गर्न,
- (च) आन्तरिक तथा अन्तर्देशीय विद्युत व्यापारको लागि आवश्यक कानुनी व्यवस्था गर्न,
- (छ) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड तथा वितरण प्रणालीमा खुला पहुँचको अवधारणा लागू गर्दै विद्युत व्यापारलाई प्रवर्द्धन गर्न ।

२. विद्युत विधेयक, २०८० बनाउनु पर्ने कारणहरू:

विद्युतको क्षेत्रमा रहेका देहायका समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्न परिमार्जित र संशोधित व्यवस्था सहितको विद्युत विधेयक आवश्यक भएको छः

- (क) विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन सम्बन्धमा संघीय इकाइहरू बीच अधिकार र जिम्मेवारीको बाँडफाँट तथा आपसी समन्वय गर्ने संघीय कानूनको आवश्यकता पूरा गर्न,
- (ख) बिना प्रतिस्पर्धा अनुमतिपत्र दिईने व्यवस्थाबाट सिर्जित देहायका समस्याहरूको सम्बोधन गर्न
  - (अ) विस्तृत र पर्याप्त अध्ययन बिना नै आयोजनाको क्षमता निर्धारण गरी अनुमतिपत्र प्रदान गरिने र सो बमोजिम आयोजनाको निर्माण गरिँदा जलस्रोतको अधिकतम उपयोग हुन नसकेको र प्रवर्द्धक तथा लगानीकर्ताको लगानी जोखिममा पर्न गएको,
  - (आ) पर्याप्त आर्थिक तथा प्राविधिक क्षमता नभएका संस्थाहरूले पनि अनुमतिपत्र लिई आयोजना ओगट्ने प्रवृत्तिको कारण समयमा वित्तीय बन्दोबस्त मिलाउन समस्या परेको र आयोजना निर्माण र सञ्चालन गर्ने अवसरबाट सक्षम प्रवर्द्धक वञ्चित रहनु परेको,
  - (इ) विद्युतको माग र बजारको उपलब्धताको आधारमा आयोजनाहरूको पहिचान र छनौट हुन नसकेको ।
- (ग) एउटै निकायले विद्युत उत्पादन, प्रसारण र वितरणको कार्य गर्न पाउने व्यवस्थाको कारण प्रवर्द्धकहरू बीच स्वच्छ प्रतिस्पर्धा हुन नसकेको अवस्थालाई सम्बोधन गर्न,
- (घ) विद्युत व्यापारको नियमन र व्यवस्थापनको लागि आवश्यक कानुनी व्यवस्थाको अभाव पूर्ति गर्न ।

(शक्ति बहादुर बस्नेत)

मन्त्री

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय

आर्थिक टिप्पणी

विद्युत ऐन, २०४९ को कार्यान्वयनको क्रममा उत्पन्न भएका समस्या, चुनौती र अवसरलाई सम्बोधन गर्दै अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा विकास भएका नवीन अवधारणालाई समेत समावेश गरी विद्युत विधेयक, २०८० तयार गरी संघीय संसद समक्ष पेश गरेको छु ।

विधेयकमा भएको व्यवस्थाको आधारमा मौजुदा संस्था वा निकायहरूको कार्य प्रकृति र कार्य विशिष्टीकरणको आधारमा कार्यक्षेत्र विस्तार र संगठन संरचना परिवर्तन वा पुनर्संरचना गरिने हुँदा सो सन्दर्भलाई समेत विवेचना गरी देहाय बमोजिमको आर्थिक टिप्पणी पेश गरेको छु :

- (क) ग्रामीण तथा दुर्गम क्षेत्रमा विद्युतीकरणको लागि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहको दायित्व हुने गरी विधेयकमा व्यवस्था गरिएको छ । विद्युतको पहुँच सबै जनता समक्ष पुर्याउन ग्रामीण विद्युतीकरणलाई तीनै तहका सरकार मार्फत प्रभावकारी रूपले अगाडि बढाउने सोच विधेयकमा रहेको छ । ग्रामीण विद्युतीकरणको लागि हाल नेपाल सरकारले मात्र बजेटको व्यवस्था गर्दै आएकोमा आगामी दिनमा संघीय सरकारको अतिरिक्त प्रदेश सरकार र स्थानीय तहले समेत बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेकोले केही मात्रामा भएपनि संघीय सरकार माथिको आर्थिक दायित्व कम गर्न सहयोग पुग्नेछ,
- (ख) विद्युत आयोजनाको सर्वेक्षण तथा अध्ययनको जिम्मेवारी नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहमा रहनेछ । हाल पनि यस्ता कार्यहरू नेपाल सरकार र अन्तर्गतका निकायहरूबाट सम्पादन हुँदै आएकोले नेपाल सरकारलाई अतिरिक्त आर्थिक दायित्व सिर्जना हुनेछैन,
- (ग) विद्युत क्षेत्रको अध्ययन अनुसन्धानको जिम्मेवारी जल तथा ऊर्जा आयोगको हुने व्यवस्था गरिएकोले वार्षिक बजेटमा गरिने सामान्य बढोत्तरीबाट नै अध्ययन अनुसन्धानको खर्च व्यवस्थापन गर्न सकिनेछ,
- (घ) विद्युतको उत्पादन, प्रसारण, वितरण वा व्यापारको लागि एउटै संस्थालाई अनुमतिपत्र नदिईने हुँदा कार्य प्रकृतिको आधारमा संस्थाको स्वरूपमा परिवर्तन र पुनः संरचना गरिनेछ । मौजुदा संस्थाहरूको स्वरूपमा परिवर्तन र पुनः संरचना गर्दा सम्पत्ति र दायित्वको मूल्याङ्कन गरी व्यवस्थापन गरिने हुँदा अतिरिक्त आर्थिक दायित्व पर्ने छैन । साथै यस्ता निकायहरू स्वशासित सङ्गठित संस्थाको रूपमा पुनर्गठन गरी व्यावसायिक सिद्धान्तको आधारमा सञ्चालित हुने भएकोले संस्थाको आफ्नै आम्दानीबाट प्रशासनिक र सञ्चालन खर्चको व्यवस्थापन गरिने हुँदा नेपाल सरकार माथि आर्थिक दायित्व सिर्जना हुने छैन,
- (ङ) विधेयकको दफा ४४ मा रहेको निर्देशक समितिमा बहालवाला पदाधिकारीहरू नै पदेन हैसियतमा रहने व्यवस्था प्रस्ताव गरिएकोले तिनीहरूको लागि थप पारिश्रमिक दिनुपर्ने छैन । समितिको प्रशासनिक खर्च मन्त्रालयको सालबसाली बजेटबाट नै व्यवस्थापन हुनेछ,
- (च) विद्युत आयोजनाबाट प्राप्त हुने लाभ, सोको लागत र त्यसमा अन्तर्निहित जोखिमको विश्लेषण गरी प्रतिस्पर्धाको आधारमा विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गरिने हुँदा विधेयकमा रहेका व्यवस्थाको कारण आयोजनाको लागतमा कुनै प्रभाव पर्ने छैन । अपितु प्रतिस्पर्धाको आधारमा विद्युत आयोजनाको विकास गरिने हुँदा लागत घटाउन सहयोग पुग्नेछ,
- (छ) अतः माथि विश्लेषण गरिए अनुसार वार्षिक बजेटमा नियमित र स्वभाविक रूपमा हुने बढोत्तरी बाहेक नेपाल सरकारलाई अतिरिक्त आर्थिक दायित्व पर्ने छैन ।

(शक्ति बहादुर बस्नेत)

मन्त्री

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय

प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धी टिप्पणी

१. **पृष्ठभूमि:**
नेपालको संविधान बमोजिम संघीय ऐन निर्माण गर्ने अधिकार संघीय संसदमा रहेको र ऐन अन्तर्गतका नियम, निर्देशिका, कार्यविधि निर्माण गर्ने अधिकार नेपाल सरकार, मन्त्रपरिषद् वा सम्बद्ध निकायलाई प्रत्यायोजन गर्ने अभ्यास र प्रचलन रहेको छ ।
यसै सन्दर्भमा प्रस्तुत विधेयकको दफा ६४ बमोजिम आवश्यक नियमहरू बनाउने अधिकार नेपाल सरकार, मन्त्रपरिषद् र दफा ६५ बमोजिम निर्देशिका तथा मापदण्ड बनाउने अधिकार ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालयलाई प्रत्यायोजन गर्न प्रस्ताव गरिएको छ ।
२. **प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धी टिप्पणीको आवश्यकता र प्रयोजन:**
विधेयकको विभिन्न दफा तथा उपदफामा उल्लिखित व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयनको लागि नियम र निर्देशिका जस्ता प्रत्यायोजित विधायन निर्माण गर्न आवश्यक हुन्छ। प्रत्यायोजित विधायनको सीमा, दायरा र समेटिने विषयहरूको सम्बन्धमा अधिकार प्रत्यायोजन गर्ने निकाय -संघीय संसदलाई अग्रिम रूपमा सूचित र अवगत गराउनु नेपाल सरकारको कर्तव्य भएकोले देहायको प्रयोजनको लागि यो प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धी टिप्पणी तयार गरिएको छ । प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धी कानून बनाउँदा प्रतिनिधि सभा नियमावली, २०७५ को नियम १७९ र राष्ट्रिय सभा नियमावली, २०७५ को नियम १५३ ले निर्धारण गरेका सीमा र दायराभित्र रही नियमहरू बनाइने सुनिश्चित गर्न,
- (क) प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धी सर्वमान्य सिद्धान्त तथा मान्यताहरूलाई अनुसरण र अवलम्बन गरिने सुनिश्चित गर्न,
- (ख) प्रत्यायोजित व्यवस्थापनको प्रकृति र सीमाको विषयमा संघीय संसदलाई अवगत गराउन,
- (ग) प्रत्यायोजित व्यवस्थापनको प्रभाव (प्राप्त हुने उपलब्धि) का सम्बन्धमा संघीय संसदलाई अग्रिम सूचित गर्न,
- (घ) ऐन कार्यान्वयनको लागि आवश्यक प्रक्रिया, कार्यविधि र प्राविधिक विषयहरू समय समयमा संशोधन र परिमार्जन गर्नुपर्ने भएकोले त्यस्ता विषयहरू प्रत्यायोजित व्यवस्थापन अन्तर्गत बन्ने नियम, निर्देशिका तथा मापदण्डमा समावेश गरिने सम्बन्धमा संघीय संसदलाई सूचित गर्न ।
३. **प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धी टिप्पणी :**
प्रतिनिधि सभा नियमावली, २०७९ को नियम ७९ र राष्ट्रिय सभा नियमावली, २०७५ को नियम १०३ मा भएका व्यवस्थाहरूलाई मार्गदर्शकको रूपमा लिई प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था, त्यसको प्रकृति र सीमा तथा त्यसबाट पर्नसक्ने प्रभाव (उपलब्धि) सम्बन्धी टिप्पणी तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ:-

क्र.सं.	विधेयकको दफा/ उपदफा	प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था	प्रत्यायोजित व्यवस्थापनको प्रकृति र सीमा	प्रत्यायोजित व्यवस्थापन बाट पर्न सक्ने प्रभाव
१.	दफा ८ को उपदफा (३)	उपदफा (१) बमोजिम अध्ययन गरिएका विद्युत आयोजनामध्ये चरणबद्ध	लाभ, लागत, जोखिम एवं वातावरणीय प्रभाव सहितका कार्यविधि	लाभ, लागत, जोखिम लगायतका अन्य प्राथमिकता दिनुपर्ने

		रूपमा विकास गर्नुपर्ने आयोजनाको लाभ, लागत, जोखिम, वातावरणीय प्रभाव तथा तोकिए बमोजिमका अन्य विवरण समेतका आधारमा प्राथमिकताक्रम सहितको सूची तयार गर्नु पर्नेछ	तयार गरि यस्तै प्रकृतिका विषय अनुमान गरी तयार गरिने ।	विषयहरू आयोजनाको प्रकार, साइज, अवस्थिति र अन्य पूर्वाधारका विषयहरू समेत हेर्नुपर्ने भएकोले थप प्रष्टताको लागि राखिएको ।
२.	दफा १० को उपदफा (२) खण्ड (छ)	तोकिए बमोजिमको जमानत	आयोजनाको प्रकार, क्षमता र लागत बमोजिम जमानत रकम फेरबदल भई राखे हुदा नियममा राखिने ।	जमानत रकममा स्पष्टता हुने ।
३.	दफा १० को उपदफा (४)	उपदफा (१) बमोजिम प्रस्ताव पेश गर्न चाहने प्रस्तावकले तोकिए बमोजिमका अन्य विवरणहरू खुलाई सूचनामा उल्लिखित अवधिभित्र सम्बन्धित निकायमा प्रस्ताव पेश गर्नु पर्नेछ ।	आयोजनाको प्रकृति अनुरूप पेश गर्नुपर्ने विवरणमा एक रूपता हुन नसक्ने भएको हुनाले अन्य विवरण नियममा राखिने ।	पेश गर्नुपर्ने विवरणमा स्पष्टता हुने ।
४.	दफा ११ को उपदफा (१)	दफा १० बमोजिम आह्वान गरिएको प्रस्तावको मूल्याङ्कन गर्न नेपाल सरकारको हकमा तोकिए बमोजिमको मूल्याङ्कन समितिले र प्रदेश तथा स्थानीय तहको हकमा सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानीय तहको कानून बमोजिम तोकिएको अवधिभित्र प्रस्तावको मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ ।	मूल्याङ्कन समितिमा आयोजनाको प्रकृति र क्षमतालाई मध्यनजर गर्दै विभिन्न संस्थाका सम्बद्ध पदाधिकारीहरू नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहले राख्नुपर्ने भएकोले	नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहले राख्नुपर्ने सम्बद्ध पदाधिकारीहरूमा स्पष्टता हुनुपर्ने ।
५.	दफा १२ को उपदफा (३)	यस दफा बमोजिम प्रस्ताव छनौट तथा सम्झौता गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि तोकिए	प्रस्ताव मूल्याङ्कनका आधार, तरिका, समयावधि, आयोजना	प्रस्ताव मूल्याङ्कनका आधार, तरिका र समयावधि तोकिनेछ ।

		बमोजिम हुनेछ ।	सम्झौताको ढाँचा, विद्युत खरिद बिक्री सम्झौता तथा त्यसमा रहने विषयबस्तु तय गरी कार्यविधिमा समाविष्ट गरिनेछ ।	मूल्याङ्कन प्रक्रिया पारदर्शी र वस्तुनिष्ठ हुनेछ । सम्झौताको ढाँचा, आवश्यक शर्त तथा प्रक्रियाहरू निर्धारण हुने छन् ।
६.	दफा १३ को उपदफा (१)	दफा १० को उपदफा (१) बमोजिमको निकायले तोकिए बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी सोझै वार्ताद्वारा सम्झौता गरी कार्यान्वयन गराउन सक्नेछ	वार्ताद्वारा सम्झौता गर्नको लागि आवश्यक प्रकृया नियममा समाविष्ट गरिनेछ ।	वार्ताद्वारा सम्झौता गर्नको लागि आवश्यक प्रकृयाहरू निर्धारण हुने छन् ।
७.	दफा १३ को उपदफा (२)	उपदफा(१) बमोजिमको कुनै विद्युत आयोजना वार्ताद्वारा कार्यान्वयन गर्न चाहने प्रस्तावकले तोकिए बमोजिमका विषयहरू खुलाई सम्बन्धित निकाय समक्ष प्रस्ताव पेश गर्नु पर्नेछ ।	वार्ताद्वारा कार्यान्वयन गर्न चाहने प्रस्तावकले पेश गर्नुपर्ने विषय नियममा समावेश गरिनेछ ।	वार्ताद्वारा कार्यान्वयन गर्ने आयोजनाको प्रस्तावमा उल्लेख हुनुपर्ने विषयमा स्पष्टता हुने ।
८.	दफा १३ को उपदफा (३)	उपदफा (२) बमोजिमको प्रस्तावलाई तोकिए बमोजिम विस्तृत मूल्याङ्कन गरी सम्बन्धित निकायले वार्ताद्वारा विद्युत आयोजना कार्यान्वयन गर्न स्वीकृति दिन सक्नेछ ।	वार्ताद्वारा कार्यान्वयन हुने विद्युत आयोजनाको कार्यान्वयनको लागि प्राप्त प्रस्ताव मूल्याङ्कन गर्ने विस्तृत आधार तथा नियममा समावेश गरिनेछ ।	वार्ताद्वारा कार्यान्वयन गर्ने आयोजनाको प्रस्तावमा उल्लेख गर्नुपर्ने आधार र निकाय स्पष्टता हुने ।
९.	दफा १४	(३) उपदफा (२) बमोजिम अनुमतिपत्रको लागि निवेदन दिँदा तोकिए बमोजिमको निवेदन दस्तुर (च) तोकिए बमोजिमको कार्यसम्पादन जमानत,	निवेदन दस्तुर र कार्यसम्पादन जमानतमा स्पष्ट हुने गरी नियममा समावेश गरिनेछ ।	निवेदन दस्तुर र कार्यसम्पादन जमानतमा स्पष्टता हुने
१०	दफा १५ को उपदफा (१)	अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारीले दफा १४ बमोजिम पेश भएको निवेदन	आयोजनाको प्रकार, क्षमता तथा अनुमतिपत्रको प्रकार	अनुमतिपत्रको दस्तुरमा प्रष्टता हुने ।

		र सोसाथ संलग्न कागजात तथा विवरण जाँचबुझ गर्दा अनुमतिपत्र दिन उपयुक्त देखेमा निवेदन पेश भएको मितिले साठी दिनभित्र तोकिए बमोजिमको दस्तुर लिई अनुमतिपत्र दिनुपर्नेछ	अनुसार दस्तुर नियममा तोकन आवश्यक रहेकोले ।	
११.	दफा १९ को उपदफा (३)	तोकिए बमोजिमको काबु बाहिरको परिस्थिति सृजना भई विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालनमा बाधा अवरोध उत्पन्न भएमा लाभ, लागत, बीमा, क्षति र जोखिम समेतको मूल्याङ्कन गरी विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्रको अवधि बढीमा पाँच वर्षसम्म थप गर्न सकिनेछ ।	काबु बाहिरको परिस्थितिको अवस्थामा लाभ, लागत, बीमा, क्षति र जोखिम समेतको मूल्याङ्कन नियमावलीबाट गर्न ।	काबु बाहिरको परिस्थिति सम्बोधन हुने ।
१२.	दफा २० को उपदफा (१)	विद्युत व्यापार तथा ग्राहक सेवाको अनुमतिपत्र प्राप्त गर्ने संस्थाले अनुमतिपत्रको म्याद सकिनु तीस दिन अगावै नविकरणको लागि आवेदन दिएमा अनुमतिपत्रमा उल्लिखित शर्तको प्रभावकारी रूपमा पालना भएको यकिन गरी आवश्यकता अनुसार तोकिए बमोजिमको दस्तुर लिई सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारीले अनुमतिपत्र नविकरण गर्न सकिनेछ ।	आयोजनाको प्रकार, क्षमता, अनुमतिपत्रको प्रकार बमोजिम दस्तुर फरक हुने भएकोले ।	अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अवधि/समयसीमा र अनुमतिपत्रको ढाँचा तोकिएकोले । अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने कार्यविधि तथा कागजात पेशगर्ने अवधि तोकिएकोले ।
१३.	दफा २६ को उपदफा (४)	दफा २६ को उपदफा (३) बमोजिमको निकायले सरोकारवाला अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई राष्ट्रिय प्रसारण	खुला पहुँच सँग सम्बन्धी कार्यविधि र प्रक्रिया नियम र निर्देशिकामा राखिने	खुला पहुँच सँग सम्बन्धी कार्यविधि र प्रक्रिया तोकिएको छ ।

		प्रणालीमा तोकिए बमोजिम खुला पहुँच प्रदान गर्नु पर्नेछ।	छ।	
१४.	दफा २७ को उपदफा (२)	राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने निकायले विद्युत प्रसारण ग्रिडको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार गर्दा तोकिए बमोजिम प्राविधिक मापदण्ड तथा ग्रिड कोडको पालना गर्नु पर्नेछ।	प्राविधिक मापदण्ड तथा ग्रिडकोड अध्ययन गरी विस्तृत रूपमा तयार हुने भएकोले नियममा समावेश गरिनेछ।	राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडको विकास तथा सञ्चालन प्राविधिक मापदण्ड र ग्रिड कोड बमोजिम हुनेछ। राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडको सञ्चालन र व्यवस्थापन सुरक्षित तथा प्रभावकारी हुनेछ।
१५.	दफा २८ को उपदफा (२)	राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडमा पहुँचको लागि दफा २६ को उपदफा (३) बमोजिमको राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने निकाय समक्ष तोकिए बमोजिम निवेदन दिनु पर्नेछ। अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले उत्पादन गरेको विद्युत राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड मार्फत प्रवाह गरेमा आयोगले निर्धारण गरे बमोजिमको प्रसारण शुल्क तथा अन्य तोकिएको दस्तुर बुझाउनु पर्नेछ।	ग्रिड पहुँचको लागि दिईने निवेदनको ढाँचा, विद्युत परिमाण तथा संलग्न गर्नुपर्ने कागजात तथा विवरण र दस्तुर सम्बन्धी विषयहरू तय गरी नियममा समावेश गरिनेछ।	ग्रिड प्रयोगको स्वीकृति प्राप्तिको प्रक्रिया तोकिएको र कार्यान्वयन प्रक्रिया पारदर्शी तथा सरल हुनेछ।
१६.	दफा २८ को उपदफा(४)	अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले उत्पादन गरेको विद्युत राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड मार्फत प्रवाह गरेमा आयोगले निर्धारण गरे बमोजिमको प्रसारण शुल्क तथा अन्य तोकिएको दस्तुर बुझाउनु पर्नेछ।	दस्तुर रकम फेरबदल भई रहने हुनाले नियममा राखिने।	दस्तुर रकममा स्पष्टता हुने।
१७.	दफा २९ को उपदफा (३)	भारप्रेषण केन्द्र स्थापना नभएसम्म सो केन्द्रले गर्ने काम नेपाल सरकारले	राष्ट्रिय भार सम्प्रेषण सम्बन्धमा तोकिएका कार्य अतिरिक्त	भार सम्प्रेषण सम्बन्धी कार्यको व्यावसायिक रूपले स्वतन्त्र निकाय

		तोकेको निकायले गर्नेछ ।	आवश्यकता अनुसार थप कार्य र जिम्मेवारी नियममा समावेश गरिनेछ ।	मार्फत पारदर्शी र प्रभावकारी रूपले सञ्चालन हुने व्यवस्था गरिनेछ ।
१८.	दफा ३० को उपदफा (१)	विद्युत प्रसारण तथा वितरण लाईनको विकास र सञ्चालनको लागि त्यस्तो लाईनको केन्द्रबिन्दुबाट दायाँ बायाँ दुवैतर्फ तोकिए बमोजिमको दूरीमा विद्युत मार्गको अधिकार (राईट अफ वे) कायम हुनेछ ।	प्रसारण तथा वितरण लाईनको क्षमता (भोल्टेज)अनुसार आवश्यक पर्ने विद्युत मार्गको दूरी (फासला) नियममा राखिनेछ ।	प्रसारण तथा वितरण लाईनको क्षमता (भोल्टेज) तथा विद्युत मार्गको अनुसार दूरी निर्धारण हुनेछ ।
१९.	दफा ३० को उपदफा (३)	विद्युत प्रसारण लाईनको अधिकार क्षेत्र भित्र परेको जग्गा तथा अन्य संरचनाको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले तोकिए बमोजिम क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेछ ।	विद्युत प्रसारण लाईनको राईट अफ वे अन्तर्गत पर्ने जग्गाको क्षतिपूर्ति निर्धारण गर्ने प्रक्रिया, आधार, क्षतिको मूल्याङ्कन गर्ने विधि र संयन्त्र नियममा समावेश गरिनेछ ।	विद्युत प्रसारण लाईनको राईट अफ वेमा पर्ने जग्गाको क्षतिपूर्ति निर्धारण गर्ने आधार, विधि र संयन्त्र तयार हुनेछ । क्षतिपूर्ति निर्धारणमा रहेको अस्पष्टता समाधान हुनेछ ।
२०.	दफा ३१ को उपदफा (३)	वितरणको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले गरिब, विपन्न तथा सिमान्तकृत व्यक्ति वा परिवारलाई नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले निर्णय गरी तोके बमोजिम विद्युत शुल्क तथा महसूलमा राहत तथा छुट दिनुपर्नेछ ।	विद्युत शुल्क तथा महसूलमा राहत तथा छुट फेरबदल हुन सक्ने भएकोले नियममा राखिने ।	विद्युत शुल्क तथा महसूलमा राहत तथा छुटमा स्पष्टता हुने ।
२१.	दफा ३१ को उपदफा (४)	उपदफा (३) बमोजिमको निर्णय गर्ने तहको सरकार वा त्यस्तो सरकारले तोकेको निकायले छ महिनाभित्र विद्युत वितरण संस्थालाई त्यस्तो राहत तथा छुट	नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार एवं स्थानीय तहले तोकेको निकायले राहत एवम् छुट वापतको रकम उपलब्ध गराउने	राहत एवम् छुट वापतको रकम दिने निकाय स्पष्ट पारिने ।

		वापतको रकम उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।	व्यवस्था नियममा राखिनेछ ।	
२२.	दफा ३२ को उपदफा (२)	वितरण र ग्राहक सेवा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था बीच विद्युत वितरण प्रणालीको प्रयोग र त्यस बापतको शुल्क तथा सो प्रणाली मार्फत ग्राहकलाई विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने सम्बन्धी कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।	वितरण प्रणाली प्रयोग गर्ने सम्बन्धी शर्त प्रक्रिया, शुल्क लगायत वितरण प्रणालीको प्रयोग सम्बन्धी प्राविधिक विषयहरू नियममा समावेश गरिनेछ ।	एकभन्दा बढी सेवा प्रदायकले एउटै वितरण प्रणाली प्रयोग गर्न सक्ने कानुनी तथा प्राविधिक आधार लागू हुनेछन् । बहुवितरण प्रणाली लागू भई ग्राहकलाई सेवा प्रदायक छनौट गर्ने अवसर प्राप्त हुनेछ ।
२३.	दफा ३६ को उपदफा (४)	(१) बमोजिमको रोयल्टी तोकिएको समयभित्र बुझाउनु पर्नेछ । यसरी तोकिएको समयभित्र रोयल्टी नबुझाएमा प्रचलित कानून बमोजिम असुल गरिनेछ ।	रोयल्टी बुझाउनु पर्ने समयसीमा नियममा तोकिनेछ । रोयल्टी बुझाउने तथा संकलन गर्ने समय, कार्यविधि तथा समयमा रोयल्टी नबुझाएमा असुल गर्ने तरिका नियममा तोकिनेछ ।	रोयल्टी बुझाउनु पर्ने समयसीमा निर्धारण हुनेछ । रोयल्टी गणना, संकलन र व्यवस्थापन प्रक्रिया सहज र प्रभावकारी हुनेछ ।
२४.	दफा ४० को उपदफा (१)	नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार स्थानीय तह वा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले खटाएको कर्मचारीले विद्युतको उत्पादन, प्रसारण, वितरण वा व्यापार गर्ने सिलसिलामा कसैको घर जग्गामा प्रवेश गर्नु परेमा सहमति लिएर मात्र त्यस्तो घर जग्गामा प्रवेश गर्न सक्ने र कुनै हानि नोक्सानी हुन खटाएको निकायले तोकिए बमोजिम क्षतिपूर्ति दिनेछ ।	क्षतिपूर्ति सम्बन्धी व्यवस्था विस्तृत रूपमा कार्यविधि बनाई लागू गर्न उपयुक्त हुने भएकोले नियममा राखिने ।	क्षतिपूर्ति सम्बन्धमा थप स्पष्टता हुने ।

२५.	दफा ५८ को उपदफा (२)	(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि बृहत्तर सार्वजनिक हित र जलस्रोतको अधिकतम उपयोग हुने गरी बहुउद्देश्यीय वा जलाशययुक्त आयोजनाको विकास र सञ्चालन गरिने भएमा त्यस्तो आयोजनाको विकास निर्माण गर्दा त्यस्तो स्थानमा कुनै विद्युत आयोजना निर्माण र सञ्चालनमा रहेको भएमा त्यस्तो आयोजनाको लागि तोकिए बमोजिमको क्षतिपूर्ति दिई खरिद गर्न वा अन्य तरिकाले व्यवस्थापन गर्न सकिनेछ ।	बृहत्तर सार्वजनिक हित र जलस्रोतको अधिकतम उपयोग हुने गरी बहुउद्देश्यीय वा जलाशययुक्त आयोजनाको विकास र सञ्चालन गर्दा क्षतिपूर्ति दिनुपर्ने भएमा सो सम्बन्धी व्यवस्था नियमावलीमा तोकिएको ।	क्षतिपूर्ति निर्धारण हुने ।
-----	---------------------------	---	---	-----------------------------

विद्युत विधेयक, २०८० को व्याख्यात्मक टिप्पणी

१. पृष्ठभूमि:

विद्युत क्षेत्रको सुधार र विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालनको लागि तीनै तहको सरकार बीच अधिकार र जिम्मेवारी बाँडफाँटको आवश्यकताबोध भई विद्युत विधेयक, २०८० तयार गरिएको छ ।

विधेयक सम्बन्धमा संसदीय काम कारबाही तथा समितिमा हुने छलफल प्रक्रियालाई दिशा निर्देश गर्न तथा त्यस्तो छलफल र वहस प्रक्रियालाई स्पष्ट, संक्षिप्त र अर्थपूर्ण बनाउन सहयोग पुग्ने उद्देश्यले यो व्याख्यात्मक टिप्पणी तयार गरिएको छ ।

२. व्याख्यात्मक टिप्पणीको उद्देश्य र प्रयोजन:

देहायका उद्देश्य र प्रयोजनको लागि यो विधेयकमा रहेका प्रत्येक दफाको व्याख्यात्मक टिप्पणी तयार गरिएको छ:

- (क) विधेयकको सम्बन्धमा नेपाल सरकारको बुझाइ र अवधारणा संघीय संसदलाई बोध गराउन,
- (ख) प्रतिनिधि सभा तथा राष्ट्रिय सभा र त्यस अन्तर्गतका समितिमा हुने छलफलको लागि विधेयकको प्रत्येक दफामा अन्तरनिहित अर्थ र अभिप्राय उपलब्ध गराउन,
- (ग) प्रत्यायोजित विधायन बनाउनु पर्ने विषयहरूको आवश्यक जाँचमा सहयोग पुऱ्याउन,
- (घ) अदालत, कानून व्यवसायी तथा कानून कार्यान्वयन गर्ने निकाय तथा अधिकारीहरूलाई कानूनको कार्यान्वयन र व्याख्यामा सघाउ पुऱ्याउन,
- (ङ) विधेयकको आवश्यकता र महत्त्वको विषयमा सरोकारवाला तथा सर्वसाधारणलाई जानकारी दिन तथा सूचित गर्न,
- (च) प्राकृतिक स्रोत साधनको उपयोग, लाभको बाँडफाँट र विकास सम्बन्धी अधिकारको कार्यान्वयनको लागि उचित र आवश्यक व्यवस्था विधेयकमा समावेश गरिएको सुनिश्चित गर्न,
- (छ) नेपालको संविधानको धारा ५२ मा उल्लेख भए बमोजिम विद्युत क्षेत्रसँग सम्बन्धित राज्यका निर्देशक सिद्धान्त तथा राज्यका नीतिहरूको प्रगतिशील कार्यान्वयन गर्ने राज्यको दायित्व निर्वाहको लागि कानुनी व्यवस्था गरिएको विषय सुनिश्चित गर्न ।

३. व्याख्यात्मक टिप्पणी:

विधेयकको दफा शीर्षकको आधारमा प्रत्येक दफाको व्याख्या र त्यसको कार्यान्वयनबाट प्राप्त हुने उपलब्धिलाई वुँदागतरूपमा उल्लेख गरिएको छ । यो टिप्पणी तयार गर्दा विधेयकको दफा तथा उपदफामा रहेको व्यवस्था र त्यसमा अन्तरनिहित उद्देश्य, अर्थ र अभिप्रायलाई बुझ्न सहज हुने गरी दफा शीर्षकको आधारमा व्याख्यात्मक टिप्पणी प्रस्तुत गरिएको छ:

दफा	दफा शीर्षक	व्याख्यात्मक टिप्पणी (उद्देश्य र अभिप्राय)
१	संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ	<ul style="list-style-type: none"> • विद्युतको उत्पादन, प्रसारण, वितरणसँग सम्बन्धित प्रचलित कानूनलाई एकीकरण र संशोधन गरी तयार भएको यो ऐनको नाम "विद्युत ऐन, २०८०" रहेको छ, र • यो ऐन संघीय संसदबाट पारित भई राष्ट्रपतिबाट प्रमाणित भएको एकतीसौं दिनदेखि प्रारम्भ हुनेछ ।

२	परिभाषा	<ul style="list-style-type: none"> विधेयकको परिभाषा खण्डमा तीस वटा शब्द तथा शब्दावलीको परिभाषा गरिएको छ । शब्दहरूको समान अर्थ र बुझाइ कायम गर्दै कानुनी अर्थ दिन र ऐनको कार्यान्वयनलाई सहज र प्रभावकारी बनाउन परिभाषा गरिएको छ । विधेयकमा प्रयुक्त शब्द तथा शब्दावलीहरूको अर्थ तथा व्याख्याले व्यक्तिको अधिकार, दायित्व, शर्त र जिम्मेवारी बुझाउने भएकोले त्यस्तो अधिकार, दायित्व, शर्त र जिम्मेवारीको स्पष्टताको लागि पनि शब्द तथा शब्दावलीको परिभाषा गर्न आवश्यक भएको छ ।
३	आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्ने अधिकार	<ul style="list-style-type: none"> नेपालको संविधानमा विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्ने अधिकार संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा रहने उल्लेख भएकोले संवैधानिक व्यवस्था तथा संघीयताको सिद्धान्त अनुसार अधिकार र जिम्मेवारीको बाँडफाँट गर्न, नेपालको संविधानको धारा ५१ को खण्ड (ख) को वुँदा नं (६) मा उल्लिखित संघीय इकाइहरू बीच जिम्मेवारी, स्रोत, साधन र प्रशासनको साझेदारी गर्दै सुमधुर र सहयोगात्मक सम्बन्धको विकास र विस्तार गर्ने राज्यको नीति कार्यान्वयनका लागि कानुनी आधार तयार गर्न ।
४	विद्युतीकरण गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> नेपालको संविधानको धारा ५१ को खण्ड (ज) को वुँदा नं (१३) मा उल्लिखित वस्तु तथा सेवामा सबै नागरिकको समान पहुँच सुनिश्चित गर्दै दुर्गम र पछाडि पारिएको क्षेत्रलाई विशेष प्राथमिकता दिई योजनाबद्ध आपूर्तिको व्यवस्था गर्ने नीतिको सफल कार्यान्वयनका लागि कानुनी आधार तयार गर्न, र संयुक्त राष्ट्र दिगो विकासको लक्ष्य अनुसार सन् २०३० सम्म स्वच्छ, गुणस्तरीय, सुरक्षित, नियमित, भरपर्दो र आधुनिक ऊर्जामा सबै नेपालीको पहुँच पुऱ्याउने कार्यक्रमलाई सुदृढ र प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न यो व्यवस्था सहयोगी हुनेछ ।
५	प्रतिस्पर्धा गर्नुपर्ने	<ul style="list-style-type: none"> न्यूनतम लागतमा विद्युत आयोजनाको विकास गर्ने सोचलाई मूर्तरूप दिन, विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालनलाई प्रतिस्पर्धात्मक बनाउन, विद्युत आयोजनाको विकास र सञ्चालनमा स्वदेशी तथा विदेशी लगानी आकर्षित गर्न तथा ऊनीहरूलाई समान र निष्पक्ष व्यवहार गरिने कुराको सुनिश्चित गर्न, रोजगारी सिर्जना र आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न, विद्युत महसुल दरलाई सस्तो र किफायती बनाउन, आर्थिक, प्राविधिक र व्यावसायिक रूपमा सक्षम प्रवर्द्धकको छनौट

		गर्न प्रतिस्पर्धा गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।
६.	विद्युत खरिद सम्बन्धी प्रतिस्पर्धा	<ul style="list-style-type: none"> निर्धारित प्रकृया अवलम्बन गरी विद्युत खरिद प्रतिस्पर्धा अपनाउदा सहज र पारदर्शीता हुने ।
७.	प्रतिस्पर्धाका आधार	<ul style="list-style-type: none"> प्राविधिक तथा आर्थिक आधार
८.	विद्युत आयोजनाको सूची	<ul style="list-style-type: none"> जलाशययुक्त आयोजनालाई प्राथमिकता दिन, आयोजनामा दोहोरोपन हटाउन र तीन तहका सरकार बीच निकाय तोकिएको ।
९.	विद्युत आयोजना स्वीकृत गराउनु पर्ने	<ul style="list-style-type: none"> दफा ८ को सुची बमोजिमका आयोजना तीन तहका सरकारले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्र रही स्वीकृत गराउने हुँदा विवाद रहित हुने।
१०.	प्रस्ताव आह्वान गर्नुपर्ने	<ul style="list-style-type: none"> प्रतिस्पर्धालाई स्वच्छ र पारदर्शी बनाउन, नियमन सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था लागू गर्न, तोकिएका शर्त, प्रक्रिया, दायित्व तथा जिम्मेवारी पालना प्रतिको तत्परता (ड्यू डिलिजेन्स) जाँच गर्न, निष्पक्ष, पादरशी, स्वच्छ र समान व्यवहार सुनिश्चित गर्न, ईच्छुक प्रस्तावकले भाग लिन पाउने गरी समान अवसर सुनिश्चित गर्न प्रस्ताव आह्वान गरिनेछ ।
११.	प्रस्तावको मूल्याङ्कन	<ul style="list-style-type: none"> प्रस्ताव मूल्याङ्कनबाट योग्य र सक्षम प्रस्ताव छनोट हुने
१२.	प्रस्तावको छनोट तथा सम्झौता	<ul style="list-style-type: none"> प्रस्ताव मूल्याङ्कन प्रक्रियालाई व्यवस्थित र पारदर्शी बनाउन, आयोजनाको विकास तथा सञ्चालनको सम्बन्धमा सरकारी पक्ष तथा प्रवर्द्धकले पालना गर्नुपर्ने शर्त प्रक्रिया, दायित्व तथा जोखिमसँग सम्बन्धित पक्षलाई सम्बोधन र व्यवस्थापन गर्न आयोजना सम्झौता सम्पन्न गरिनेछ ।
१३.	वार्ताद्वारा विद्युत आयोजना कार्यान्वयन गर्न सक्ने	<ul style="list-style-type: none"> वार्ताद्वारा विद्युत आयोजनाको काम गर्दा छिटो छरितो कार्यान्वयन गर्न सहज हुने ।
१४.	अनुमतिपत्र लिनुपर्ने	<ul style="list-style-type: none"> विद्युत उत्पादन, प्रसारण, वितरण, व्यापार तथा ग्राहक सेवा सम्बन्धी व्यवसायलाई नियमित र व्यवस्थित गरी आवश्यक नियमन गर्न, अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई विद्युत आयोजना विकास तथा सञ्चालन सम्बन्धी अधिकार, दायित्व र जिम्मेवारी प्रदान गर्न अनुमतिपत्र लिनुपर्नेछ ।
१५.	अनुमतिपत्र दिनुपर्ने	<ul style="list-style-type: none"> अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारीलाई जिम्मेवार र उत्तरदायी बनाउन, विद्युत उत्पादन, प्रसारण, वितरण, व्यापार तथा ग्राहक सेवाको लागि प्राप्त निवेदन तथा सो साथ संलग्न कागजात तथा विवरण पेश भए पश्चात अनुमतिपत्र दिईने विषय सुनिश्चित गर्न, प्रवर्द्धक तथा लगानीकर्ताहरूको विश्वास हासिल गर्न अनुमतिपत्र दिइनेछ ।

१६.	अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकार	<ul style="list-style-type: none"> • नेपालको संविधान बमोजिम विद्युत आयोजनाको विकास र नियमनमा तीनै तहको सरकारमा अधिकार रहने कानुनी व्यवस्था गर्न, • नेपालको संविधानको धारा ५१ को खण्ड (ख) को वुँदा नं (६) मा उल्लिखित संघीय इकाइहरू बीच जिम्मेवारी, स्रोत साधन र प्रशासनको साझेदारी गर्दै सुमधुर र सहयोगात्मक सम्बन्धको विकास र विस्तार गर्ने नीतिको कार्यान्वयनको लागि कानुनी व्यवस्था गर्न, र • अधिकारको विभाजन गर्दा नेपालको संविधान, संघीयताको भावना तथा संघीय इकाइहरूको संगठनात्मक पक्षलाई ध्यानमा राखिएको र यसबाट संवैधानिक व्यवस्थाको सफल कार्यान्वयनमा सहयोग पुग्नेछ।
१७.	बहुउद्देश्यीय तथा जलाशययुक्त आयोजना सम्बन्धी विशेष व्यवस्था	<ul style="list-style-type: none"> • बहुउद्देश्यीय तथा जलाशययुक्त आयोजनाबाट प्राप्त हुने प्रतिफललाई आकर्षक बनाई यस्ता आयोजनाको विकासलाई प्रोत्साहन गर्न एउटै आयोजनाको रूपमा रहने बाँध तथा विद्युत गृहको विकास तथा सञ्चालनको लागि अलगअलग संस्थालाई ऊनीहरूबीच भएको सम्झौताको आधारमा एकैपटक अनुमतिपत्र दिन सकिने, र • सार्वजनिक निजी साझेदारी अवधारणा अनुसार बाँधको निर्माण सहूलियत ब्याजदरको ऋण र विद्युत गृह व्यापारिक ब्याजदरको ऋण प्राप्त गरी निर्माण गर्न सक्ने वातावरण बन्नेछ।
१८.	एकभन्दा बढी कार्यको लागि अनुमतिपत्र नदिइने	<ul style="list-style-type: none"> • विद्युत उत्पादन, प्रसारण, वितरण, व्यापार तथा ग्राहक सेवा सम्बन्धी कार्य गर्नेहरू बीच स्वच्छ प्रतिस्पर्धा कायम गर्न, • यस्तो कार्य गर्ने संस्थाहरूको प्रविधिक तथा व्यावसायिक क्षमता तथा दक्षता अभिवृद्धि गर्न, • तर यस सम्बन्धमा केही अपवाद प्रस्ताव गरिएको छ : • प्रसारण लाईन नपुगेको स्थानमा विद्युतीकरण गर्ने कार्यमा रोकावट वा अवरोध हुन नदिन, • विद्युत निर्यात गर्ने आयोजनाको विकासलाई प्रवर्द्धन गर्न, र • ग्रामीण तथा दुर्गम क्षेत्रमा विद्युत वितरणलाई प्रभावकारी बनाउने उद्देश्य प्राप्तिको लागि यो व्यवस्था राखिएको छ ।
१९.	अनुमतिपत्रको अवधि	<ul style="list-style-type: none"> • आयोजनाको प्रकृति र प्रकार अनुसार आयोजनाबाट प्राप्त हुने प्रक्षेपित लाभ, लागत र जोखिमको आँकलन गरी अनुमतिपत्रको अधिकतम अवधि तय गरिएको छ, • लगानीबाट प्राप्त प्रतिफल, ऋण भुक्तानी, आयोजना सञ्चालन तथा व्यवस्थापन खर्च, कर तथा रोयल्टी भुक्तानी लगायतका पक्षहरूलाई ध्यानमा राखी लगानीकर्ताले उचित प्रतिफल प्राप्त गर्ने वातावरण तयार गर्न, • आयोजनाको प्रकृति, लगानी जुटाउन आवश्यक पर्ने अवधि,

		प्रतिफलको प्रतिशत (रेट अफ रिटर्न अन इक्विटि), वहन गर्नुपर्ने जोखिम जस्ता पक्षहरू र विगतको अनुभव तथा सिकाइको आधारमा अनुमतिपत्रको अवधि निर्धारण गरिएको छ ।
२०.	अनुमतिपत्रको नवीकरण	<ul style="list-style-type: none"> विद्युत उत्पादन खासगरी जलविद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र बढीमा पैतालीस वर्ष सम्मको हुने भएकोले आवश्यकताको सिद्धान्त अनुसार प्रसारण र वितरण अनुमतिपत्र पनि उत्पादन अनुमतिपत्रको अवधिसम्म नवीकरण गर्न सकिने व्यवस्था राखिएको छ । यो व्यवस्थाले विद्युत आयोजनाको विकास र सञ्चालनलाई सहज बनाउने छ ।
२१.	आदेश दिन सक्ने	<ul style="list-style-type: none"> काम कारवाहीलाई छिटो छरितो र प्रभावकारी रूपमा सम्पन्न गर्न ।
२२.	अनुमतिपत्रको खारेजी	<ul style="list-style-type: none"> अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई जिम्मेवार र उत्तरदायी बनाउन, अनुमतिपत्र बमोजिमको कार्य सम्पन्न गरी विद्युत आयोजनाको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थाको कर्तव्य निर्वाह गर्न गराउन, कानूनको कार्यान्वयन र पालनाबाट जिम्मेवारी र दायित्व निर्वाह भई अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न सकिने हुँदा कानूनको पालनाबाट विमुख भएमा अनुमतिपत्र खारेज हुनसक्ने व्यवस्था राखी नियमन प्रक्रियालाई थप प्रभावकारी बनाउन ।
२३.	स्वामित्व हस्तान्तरण तथा सञ्चालन	<ul style="list-style-type: none"> अनुमतिपत्रको अवधिभित्र लगानी फिर्ता र प्रतिफल समेत प्राप्त भईसक्ने भएकोले राष्ट्रको स्रोत उपयोग गर्ने आयोजना सरकारलाई नै फिर्ता गर्नुपर्ने सिद्धान्त र मान्यताको आधारमा जलविद्युत उत्पादन केन्द्र र सोसँग सम्बन्धित संरचना, विद्युत प्रसारण लाईन, वितरण प्रणाली र सोसँग सम्बन्धित संरचना नेपाल सरकारलाई निःशुल्क हस्तान्तरण गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ, स्वामित्वको हस्तान्तरण पश्चात् त्यस्ता आयोजनाको सञ्चालन र व्यवस्थापन प्रतिस्पर्धाबाट दिईने हुँदा आयोजना हस्तान्तरण पछि पनि विद्युत गृहको सञ्चालन र व्यवस्थापनमा व्यावसायिक सिद्धान्तको अनुसरण हुनेछ ।
२४.	क्याप्टिभ तथा सहउत्पादन	<ul style="list-style-type: none"> व्यवसाय सञ्चालनमा ऊर्जा अभावको कारणले सिर्जना हुने अवरोध हुन नदिन स्रोतको एकसुत्रीकरण (पुलिङ्ग अफ रिसेर्सेज) को अवधारणा अनुसार व्यवसायीहरूले क्याप्टिभ र सहउत्पादनबाट विद्युतको अभाव पूर्ति गर्न, व्यवसाय गर्ने वातावरण ((इज अफ डुइङ्ग बिजिनेस) लाई सहज बनाउन उत्पादित विद्युत मध्ये एकाउन्न प्रतिशत सम्म आफूले उपयोग गरी बढी भएको विद्युत बिक्री गर्न दिने गरी उद्योग व्यवसायी आफैले आफ्नो प्रयोजनको लागि आवश्यक विद्युतको व्यवस्थापन गर्न सहज

		हुनेछ ।
२५.	उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको जिम्मेवारी	<ul style="list-style-type: none"> उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई जिम्मेवार र उत्तरदायी बनाउन, उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले सम्पादन गर्नुपर्ने काम, कर्तव्य र अधिकार स्पष्ट गर्न ।
२६.	राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड	<ul style="list-style-type: none"> विद्युत प्रसारण लाईन तथा ग्रिड सञ्चालन सम्बन्धी कार्य प्राविधिक र व्यावसायिक रूपमा सक्षम निकाय मार्फत सम्पादन गर्न, विद्युत उत्पादनलाई प्रतिस्पर्धात्मक बनाउन, प्रसारण लाईनमा खुला पहुँचको अवधारणालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न, दफा १३ को व्यवस्था बमोजिम राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको लागि अलग निकाय रहने र ऐन लागू भए पश्चात त्यस्तो निकाय नेपाल सरकारले तोक्नेछ ।
२७.	राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने निकायको जिम्मेवारी	<ul style="list-style-type: none"> राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड सञ्चालन गर्ने निकायको काम, कर्तव्य र अधिकारको दायरा र क्षेत्र निर्धारण गर्न, ग्रिड सञ्चालन र व्यवस्थापनको लागि अधिकार सम्पन्न निकाय मार्फत भरपर्दो र नियमित विद्युत प्रसारणको लागि त्यस्तो निकायको जिम्मेवारी र अधिकार तोकिएको छ ।
२८.	राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडमा पहुँच	<ul style="list-style-type: none"> विद्युत वितरण तथा विद्युत व्यापारको लागि विद्युतको सहज प्रवाह गराउन, राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडबाट विद्युत प्रवाहलाई नियमन र व्यवस्थापन गर्न तथा उत्पादन र व्यापार अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था बीचको प्रतिस्पर्धालाई प्रवर्द्धन गर्न, प्रसारण लाईन (जुन महत्वपूर्ण राष्ट्रिय पूर्वाधार पनि हो) को प्रयोग गरे बापत विद्युत नियमन आयोगले निर्धारण गरे बमोजिमको प्रसारण शुल्क लिई ग्रिडमा सहज पहुँचलाई यो व्यवस्था सुनिश्चित गर्नेछ ।
२९.	राष्ट्रिय भार सम्प्रेषण केन्द्र	<ul style="list-style-type: none"> विद्युतको माग र उपलब्धता, प्रसारण लाईनको क्षमता, विद्युत प्रणालीको सुरक्षा तथा स्यायित्वको लागि कार्य गर्न एक स्वतन्त्र र सक्षम निकायको स्थापना हुनेछ, यस्तो निकायको स्थापनाबाट प्रणालीको सञ्चालन, व्यवस्थापन तथा भार प्रक्षेपण जस्ता कार्यका लागि एक सक्षम संस्था तयार हुनेछ ।
३०.	विद्युत मार्गको अधिकार (राईट अफ वे) कायम हुने	<ul style="list-style-type: none"> प्रत्येक प्रसारण लाईनको केन्द्रबिन्दुबाट दायाँ बायाँ दुवै तर्फ तोकिएको दुरीसम्म विद्युत प्रसारण र सोसँग सम्बन्धित कार्यको लागि अधिकार स्थापित हुनेछ, यस्तो व्यवस्थाले प्रसारण लाईनको निर्माण, सञ्चालन र निरन्तर विद्युत प्रवाह कायम राख्न समय समयमा मर्मत सम्भार सम्बन्धी कार्य गर्ने अधिकार पनि रहनेछ, र नेपालको संविधानको धारा २५ बमोजिम सम्पतिको व्यावसायिक

		लाभ र क्षतिपूर्ति प्राप्त गर्ने हक बमोजिम राईट अफ वे अन्तर्गत पर्ने जग्गाको लागि सम्बन्धित जग्गाधनीले क्षतिपूर्ति पाउने व्यवस्था सुनिश्चित गरिएको छ ।
३१.	विद्युत वितरण	<ul style="list-style-type: none"> • भेदभाव रहित सिद्धान्तको आधारमा सबै ग्राहकलाई सुरक्षित, भरपर्दो र गुणस्तरीय विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने दायित्व तथा जिम्मेवारी वितरण अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको हुने, • वितरण अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई विद्युत वितरणको कार्य प्रति जिम्मेवार र उत्तरदायी बनाउन त्यस्तो संस्थाको दायित्व तथा जिम्मेवारी तोकिएको छ ।
३२.	ग्राहक सेवा सम्बन्धमा	<ul style="list-style-type: none"> • विद्युत वितरणको क्षेत्रमा समेत प्रतिस्पर्धा कायम गर्ने उद्देश्यले एउटै वितरण प्रणाली मार्फत एक भन्दा बढी सेवा प्रदायकले विद्युत सेवा उपलब्ध गराउन सक्ने, • ग्राहकहरूलाई सेवा प्रदायक छनौटको अवसर प्राप्त हुने भई विद्युत सेवा प्राप्त गर्ने एक भन्दा बढी विकल्प उपलब्ध हुने, • विद्युत वितरण प्रणालीको प्रयोग र शुल्क सम्बन्धी विषयहरूको सम्बन्धमा नियममा थप स्पष्ट र व्यवस्थित गरिनेछ ।
३३.	विद्युत सेवा बन्द वा कटौती गर्न नहुने	<ul style="list-style-type: none"> • विद्युत सेवाको कटौतीले व्यक्तिको आर्थिक, सामाजिक लगायत विभिन्न पक्षमा असर पर्ने पक्षलाई दृष्टिगत गरी विद्युत सेवा बन्द गर्न नहुने व्यवस्था गरिएको, • विद्युत सेवा बन्द गर्नाले घरायसी व्यवहारमा कठिनाई हुनुको साथै व्यवसाय सञ्चालनमा प्रतिकूल अवस्था उत्पन्न हुने पक्षहरूलाई पनि बिचार गरी केही अपवादको अवस्थामा बाहेक विद्युत सेवा बन्द गर्न नहुने व्यवस्था गरिएको छ ।
३४.	विद्युत व्यापार	<ul style="list-style-type: none"> • अर्थशास्त्रको दृष्टिकोणबाट अन्य बस्तु (कमोडिटी) विनिमय सरह माग र आपूर्तिको आधारमा विद्युतको व्यापार गर्न सकिने मान्यता र अवधारणाको विकास भएको छ । यहि मान्यताको आधारमा अन्य देशमा विद्युत व्यापार सम्बन्धी प्रणालीको विकास भइसकेको सन्दर्भमा नेपालमा पनि विद्युत व्यापारलाई प्रवर्द्धन र सहज बनाउने उद्देश्यले आवश्यक व्यवस्था गरिएको छ, साथै • लामो वा छोटो अवधिका विभिन्न मोडालिटी जस्तै: विद्युत खरिद विक्री सम्झौता (लामो अवधिको लागि), एकदिन अगाडि वा सोही दिनको केही घण्टा अगाडि हुने बोलकबोल (डे अहेड वा टर्म अहेड वा इन्ट्रा डे अक्सन वा फिड इन-प्रिमियम) र अन्तर्देशीय विद्युत व्यापार गर्न सकिने र सोको लागि कानुनी र प्रणालीगत आधार तयार हुने छन् ।
३५.	अन्तर्देशीय विद्युत	देहायका उद्देश्य हासिल गर्न अन्तर्देशीय व्यापार सम्बन्धी व्यवस्था

	व्यापार	<p>राखिएको छः</p> <ul style="list-style-type: none"> • बचत भएको विद्युत छिमेकी देशमा बिक्री गरी व्यापार घाटा न्यूनिकरण गर्न, • प्रतिस्पर्धाको आधारमा विद्युत खरिद गरी न्यून लागत र किफायती महसुल दरमा विद्युत आपूर्ति गरी विद्युतको पहुँच वृद्धि गर्न, • अन्तर्देशीय विद्युत व्यापारको लागि उच्च भोल्टेजका प्रसारण लाईन तयार हुने र त्यस्तो लाईन मार्फत विद्युत प्रसारण गरिदा प्रसारणको क्रममा हुने नोकसानी (ट्रान्समिशन लस) लाई घटाउन, • छिमेकी देशको सीमा क्षेत्रबाट विद्युत आयात गरी न्यून लागतमा स्थानीय स्तरमा विद्युत वितरण गर्न, • मौसमि परिपूरण (सिजनल कम्प्लिमेन्टारिटी) को अवधारणा बमोजिम विद्युतको आयात निर्यात गरी विद्युतको माग र आपूर्तिको सहज र प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न ।
३६.	रोयल्टी	<ul style="list-style-type: none"> • राष्ट्रिय स्रोतको उपयोग बापत राज्यलाई निश्चित रकम रोयल्टीको रूपमा सम्बन्धित प्रवर्द्धकले तिर्नु पर्ने सैद्धान्तिक मान्यताको आधारमा जलस्रोत, सौर्य लगायत अन्य राष्ट्रिय स्रोत साधनबाट विद्युत उत्पादन गरे बापत राज्यलाई रोयल्टी स्वरूप निश्चित प्रतिशतले हुने रकम बुझाउनु पर्नेछ । • यो दफामा तीन प्रकारको रोयल्टी प्रस्ताव गरिएको छः (क) जडित क्षमताको आधारमा, (ख) सरदर बिक्री मूल्य (किलोवाट घण्टा) को आधारमा, र (ग) विद्युत प्रसारण शुल्क बापत प्राप्त हुने आम्दानीको आधारमा । • रोयल्टीको प्रतिशत समय समयमा परिवर्तन पनि हुनसक्ने हुँदा त्यसको दर/ प्रतिशतलाई नियममा तोक्न प्रस्ताव गरिएको छ ।
३७.	असुल गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> • विद्युत सेवा उपयोग गरे बापतको महसुल, सेवा शुल्क, अतिरिक्त शुल्क तथा जरिबानाको रकम नबुझाउने ग्राहकबाट अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले कानून बमोजिम असुल गर्न सक्ने अधिकार दिइएको, र • महसुल नतिर्नेलाई कानूनले उन्मुक्ति दिदैन भन्ने मान्यताको आधारमा असुल गरी लिने सक्ने अधिकारलाई कानूनद्वारा सुनिश्चित गर्न ।
३८.	घर जग्गा प्राप्ति	<ul style="list-style-type: none"> • विद्युत आयोजनाको लागि आवश्यक पर्ने जग्गा नेपाल सरकारले प्रचलित कानून बमोजिम प्राप्ति गरिदिने विषयलाई सुनिश्चित गरिएको, • जग्गाको उपलब्धता बिना आयोजनाको निर्माण सम्भव नहुने भएकोले जग्गा प्राप्तिको विषयलाई स्पष्ट गरिएको छ, • जग्गा प्राप्ति गर्दा लाग्ने खर्च तथा जग्गाको क्षतिपूर्ति दिने दायित्व सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको हुनेछ, • आयोजनाको लागि आवश्यक पर्ने जग्गा प्राप्ति र खरिदको लागि

		गरिने खर्च आयोजनाको लागतमा नै समावेश हुने प्रचलन रहेको हुँदा जग्गाको क्षतिपूर्ति प्रवर्द्धकको हुने व्यवस्था गरिएको छ ।
३९.	पुनर्स्थापना तथा पुनर्वास सम्बन्धमा	<ul style="list-style-type: none"> आयोजनाको लागि घर जग्गा गुमाउने व्यक्तिहरूको लागि दिईएको मुआब्जा रकमबाट ऊनीहरूको व्यवस्थापन हुन नसक्ने भएमा पुनर्स्थापना तथा पुनर्वास सम्बन्धी बन्दोबस्त मिलाउने दायित्व अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको हुनेछ, र यस्तो कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि आवश्यक सहयोग र समन्वय नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहले उपलब्ध गराउने विषय सुनिश्चित गरिएको छ ।
४०.	अरुको घर जग्गामा प्रवेश गर्न सक्ने	<ul style="list-style-type: none"> व्यक्तिको स्वतन्त्रता र सम्पति सम्बन्धी अधिकारको संरक्षण र सम्मान गर्न अरु व्यक्तिको घर जग्गामा प्रवेश गर्न पूर्वसूचना दिनुपर्ने कानुनी व्यवस्था गरिएको छ, व्यक्तिले सहमति नदिएको वा अवरोध गरेमा मात्र दुईजना स्थानीय व्यक्तिहरूको रोहबरमा त्यस्तो घर जग्गामा प्रवेश गर्न सकिनेछ ।
४१.	जग्गाको प्रयोग	<ul style="list-style-type: none"> जग्गा कुनै पनि तरिकाले हक हस्तान्तरण गर्न नपाउने विषयलाई समेट्न ।
४२.	वातावरण संरक्षण गर्नुपर्ने	<ul style="list-style-type: none"> नेपालको संविधानको धारा ५१ को खण्ड (छ) मा उल्लिखित प्राकृतिक स्रोत साधनको संरक्षण, सम्वर्धन र उपयोग सम्बन्धी नीतिको कार्यान्वयनको लागि जलस्रोतबाट विद्युत उत्पादन गर्ने क्रममा निर्मित बाँधस्थल देखि नदीको तल्लो क्षेत्रको नदी प्रणालीको पर्यावरण तथा त्यसमा आश्रित जलचर संरक्षणको लागि पानीको न्यूनतम वहाव कायम राख्नुपर्ने विषयलाई सुनिश्चित गर्न, र नेपालको संविधानको धारा ५१ को खण्ड (छ) को बुँदा नं (७) मा रहेको “ प्राकृतिक वातावरण वा जैविक विविधता माथि नकारात्मक असर परेको वा पर्न सक्ने अवस्थामा नकारात्मक वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरण गर्न उपयुक्त उपायहरू अवलम्बन गर्ने” नीतिको कार्यान्वयनको लागि कानुनी आधार तयार गर्न ।
४३.	अध्ययन तथा अनुसन्धान	<ul style="list-style-type: none"> विद्युत क्षेत्रसँग सम्बन्धित विषयमा नवीन प्रविधि, ज्ञान र सीपको खोज, प्रवर्तन र अन्वेषण खासगरी व्यावहारिक अनुसन्धानको माध्यमबाट यस क्षेत्रको विकासमा सहयोग पुग्नेछ, विद्युत क्षेत्रको अध्ययन अनुसन्धानमा विश्वविद्यालय तथा अनुसन्धान केन्द्रहरूसँग सहकार्य गर्न सकिने हुँदा विद्युत आयोजना र विद्युत क्षेत्रको समग्र विकासमा नवीन ज्ञान, सीप, पद्धति र प्रविधिको विकास गर्न सहयोग पुग्ने र नेपालको विद्युत क्षेत्र खासगरी जलविद्युतको विकासमा योगदान पुग्नेछ ।
४४.	निर्देशक समिति	<ul style="list-style-type: none"> विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन सम्बन्धमा नीतिगत

		<p>विषयमा मार्गनिर्देश गर्न तथा सम्बद्ध निकायहरूबीच आवश्यक समन्वय कायम गर्न,</p> <ul style="list-style-type: none"> • विद्युत आयोजनाको विकास, निर्माण तथा सञ्चालनको क्रममा सम्बद्ध निकायहरूबाट गरिने निर्णय प्रक्रियमा सहयोग गर्न तथा समस्याहरूको समाधानमा भूमिका खेल्न, • संघीयताको आधारमा संघीय इकाइहरू बीचको अन्तरसम्बन्ध, आपसी समन्वय कायम गर्दै विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालनको लागि तीनै तहका सरकार बीचको सम्बन्धलाई प्रभावकारी बनाउन एक निर्देशक समितिको व्यवस्था गरिएको छ।
४५.	अनुगमन तथा निरीक्षण	<ul style="list-style-type: none"> • विद्युत आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालनलाई प्रभावकारी बनाउन, • स्थलगत भ्रमण गरी आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालनमा रहेका समस्याहरूको पहिचान गरी आवश्यक सहयोग र सहकार्य गर्न तथा त्यस्ता समस्याहरूलाई तत्काल सम्बोधन गर्न सहयोग पुऱ्याउन अनुगमन तथा निरीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था राखिएको छ।
४६.	कसूर	<ul style="list-style-type: none"> • ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयन र पालना गर्न गराउन तथा कानूनको उल्लङ्घन गर्नेलाई सजाय गर्ने प्रयोजनको लागि कसूरको व्यवस्था गरिएको छ।
४७.	सजाय	<ul style="list-style-type: none"> • दफा ४६ को खण्ड (ग) मा उल्लिखित सजायलाई गम्भीर प्रकृतिको कसूर मानी जरिवाना वा कैद वा दुवै सजाय र सो बाहेकका अन्य कसूरको लागि जरिवाना मात्र हुने व्यवस्था गरिएको छ, • कानूनमा रहेको दण्डात्मक शक्तिले त्यस्तो कानूनको पालना गर्न प्रोत्साहित गर्ने मान्यताका आधारमा कसूरको मात्राको आधारमा सजाय प्रस्ताव गरिएको छ। उदाहरणार्थ: विधेयकको दफा ४६ को खण्ड (क) को कसूर गरेमा दश लाख देखि बीसलाख रुपैयाँसम्म सजाय हुनेछ भने कानूनको पालना गर्ने वा कसूर नगर्नेलाई सजाय हुदैन। कानूनको पालना गर्ने व्यक्तिको व्यवहारलाई नै कानूनको पालनाबाट प्राप्त प्रोत्साहन (incentivizing behavior change through coercion or sanctions)² को रूपमा सजाय सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ, • अनुमतिपत्र प्राप्त नगरी विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन सम्बन्धी र नेपाल सरकारले दिएको आदेश वा निर्देशनको पालना नगरेमा त्यस्तो कसूर सम्बन्धी निर्णय छिटो र प्रभावकारी रूपमा हुन सकोस भनी सजाय गर्ने अधिकारी ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालयको सचिवलाई तोकिएको छ।
४८.	नेपाल सरकार वादी	<ul style="list-style-type: none"> • विद्युत आयोजनालाई क्षति तथा हानि नोक्सानी पुऱ्याउने सम्बन्धी

² The World Bank: World Development Report (Governance & the Law) 2017, P 48.

	हुने	कार्य गम्भीर प्रकृतिको फौजदारी कसूर मानी त्यस्तो मुद्दाको वादी नेपाल सरकार हुने व्यवस्था गरिएको छ ।
४९.	मुद्दाको शुरु कारबाही र किनारा गर्ने अधिकार	<ul style="list-style-type: none"> विद्युत आयोजना तथा विद्युतको सञ्चालन सबै जिल्लामा रहेकोले भौगोलिक निकटताको सिद्धान्त तथा न्यायमा सहज र प्रभावकारी पहुँच बनाई राख्न दफा ४४ को खण्ड (ग) मा उल्लिखित कसूर सम्बन्धी मुद्दाको शुरु कारबाही र किनारा गर्ने अधिकार जिल्ला अदालतमा रहने व्यवस्था गरिएको, र यस्तो मुद्दाको क्षेत्राधिकार जिल्ला अदालतमा रहने व्यवस्थाको कारण न्याय सम्पादनको काम समेत छिटो र प्रभावकारी हुनेछ ।
५०.	पुनरावेदन	<ul style="list-style-type: none"> नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार सम्बन्धी अनुबन्धन १९६६, मानव अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय कानून तथा न्यायको सर्वमान्य सिद्धान्त अनुसार कुनै पनि न्यायिक निर्णय उपर चित्त नबुझ्ने पक्षले एक तह पुनरावेदन गर्न पाउने हक सुनिश्चित गरिएको, न्याय प्रशासन ऐन, २०७३ बमोजिम यस ऐन बमोजिम शुरु निर्णय गर्ने अधिकारी र जिल्ला अदालतले गरेको निर्णय उपर प्रादेशिक क्षेत्राधिकार रहेको उच्च अदालतमा पुनरावेदन गर्न पाउने व्यवस्था गरिएको छ ।
५१.	प्रचलित कानून बमोजिम मुद्दा चलाउन बाधा नपर्ने	<ul style="list-style-type: none"> यस ऐन बमोजिम कसूर मानिने कार्य अन्य प्रचलित कानून बमोजिम पनि कसूर मानिने अवस्थामा त्यस्तो ऐन बमोजिम पनि छानबिन गरी सजाय हुन सक्ने गरी फौजदारी (मुलुकी) संहिता, २०७४ मा रहेको व्यवस्थाको कार्यान्वयन सहज हुनेछ ।
५२.	विद्युत आयोजनामा सहजीकरण	<ul style="list-style-type: none"> आयोजनाको सहज कार्यान्वयनको लागि समन्वय र सहजिकरण बढाउनु पर्ने ।
५३.	स्थानीय बासिन्दालाई प्राथमिकता दिनुपर्ने	<ul style="list-style-type: none"> सबैले काम गर्न पाउने अवस्था सुनिश्चित गर्दै देशको मुख्य सामाजिक आर्थिक शक्तिको रूपमा रहेको श्रमशक्तिलाई दक्ष र व्यावसायिक बनाउने र स्वदेशमा नै रोजगारी अभिवृद्धि गर्ने भन्ने नेपालको संविधानको धारा ५१ (झ) मा रहेको श्रम तथा रोजगारी नीतिको कार्यान्वयन गर्दै लैजान, र विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालनमा स्थानीय बासिन्दाको स्वमित्त्वभाव स्थापित गर्न, विद्युत आयोजनाको कारण सृजना हुने रोजगारी तथा लाभको केही हिस्सा स्थानीय जनताको लागि पनि प्राप्त होस भन्ने उद्देश्यले स्थानीय बासिन्दालाई प्राथमिकता दिनुपर्ने व्यवस्था राखिएको छ
५४.	विद्युत टावर, पोल तथा प्रणालीको प्रयोग	<ul style="list-style-type: none"> विद्युत प्रसारण तथा वितरणको लागि निर्माण गरिएका टावर, पोल तथा भूमिगत प्रणालीहरु अनुमतिपत्रको अवधिभर अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको सम्पति हुने भएकोले त्यस्ता संरचनाहरुको बहुउपयोग

		(दूरसञ्चार, इन्टरनेट) गर्न तथा शहरीक्षेत्रको सुन्दरता कायम राख्न सहयोग पुग्ने भएकोले आपसी सम्झौता गरी प्रयोग गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको हो ।
५५.	निर्देशन दिन सक्ने	<ul style="list-style-type: none"> सबैमा विद्युतको पहुँच पुऱ्याउन पर्ने भएकोले ।
५६.	संरचनाको सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> सरकार एवं अनुमति प्राप्त संस्थाले सुरक्षामा ध्यान दिँदा सरल र मितव्ययी हुने ।
५७.	सम्झौता गरी जलविद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्न सक्ने	<ul style="list-style-type: none"> नेपाल सरकार र विदेशी सरकार वा दुवै सरकारले तोकेका सरकारी निकायहरू बीच आपसी सम्झौता गरी खास प्रकृतिका विद्युत आयोजनाको विकास गर्ने आधार तयार हुने र यो व्यवस्थाको कार्यान्वयनबाट विदेशी सरकार वा त्यस्तो सरकारले तोकेको संगठित संस्था अर्थात दुई सरकार बीच तय हुने प्रारूप (गभर्नमेन्ट टु गभर्नमेन्ट मोडलका) आधारमा नेपालको विद्युत आयोजनामा लगानी गर्न सक्ने सहज कानुनी आधार तयार हुनेछ । साथै आयोजना विकाससँग सम्बन्धित महत्वपूर्ण चारवटा पक्ष: ईन्जिनियरिङ्ग, खरिद, निर्माण र वित्तीय व्यवस्था सम्बन्धित प्रवर्द्धकले नै गरी आयोजनाको विकास निर्माण गर्न सकिने नवीन अवधारणालाई कानूनमा व्यवस्थित गरिएको छ र यो व्यवस्थाको कारण एउटै प्रवर्द्धकले आयोजना विकास गर्न सक्ने अवस्था तयार हुनेछ । निश्चित आधारमा प्रतिस्पर्धा गरी सक्षम प्रवर्द्धकको छनौट गरी ईपिसिएफ मोडलमा विद्युत आयोजनाको विकास गर्न सकिने कानुनी व्यवस्थाको अभावलाई यसले पूरा गर्नेछ ।
५८.	राष्ट्रियकरण नगरिने	<ul style="list-style-type: none"> लगानी तथा प्रतिफलको सुनिश्चित गर्न अनुमतिपत्रको अवधिभर विद्युत आयोजनाको राष्ट्रियकरण नगरिने विषयलाई ऐनद्वारा नै प्रत्याभूत गर्न आवश्यक भएको, र व्यापक सार्वजनिक हित र जलस्रोतको अधिकतम उपयोग हुने गरी बहुउद्देश्यीय वा जलाशययुक्त आयोजनाको विकास र सञ्चालन गरिने अवस्थामा प्रस्तावित आयोजना स्थलमा अन्य विद्युत आयोजना रहेको भए उचित क्षतिपूर्ति दिई त्यस्तो आयोजना प्राप्त गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ । यसले जलस्रोतको अधिकतम उपयोग गर्न सहयोग पुग्नेछ ।
५९.	ऊर्जा दक्ष उपकरणको प्रयोग	<ul style="list-style-type: none"> विद्युतको उत्पादन, प्रसारण, वितरण तथा ग्राहक सेवा सम्बन्धी कार्य गर्दा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी उपाय तथा ऊर्जा दक्ष उपकरण, प्रविधि तथा प्रणालीको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्न आवश्यक भएकोले ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी व्यवस्था राखिएको छ ।
६०.	एकीकृत रूपमा कार्य गर्नु पर्ने	<ul style="list-style-type: none"> विकास निर्माणका कामलाई सहज बनाउन ।

६१.	अधिकार प्रत्यायोजन	<ul style="list-style-type: none"> यस ऐन बमोजिम सम्पादन गर्नुपर्ने काम कारबाही छिटो र प्रभावकारी रूपमा सम्पादन गर्न र निर्णय लिने तहलाई घटाउन अधिकार प्रत्यायोजनको व्यवस्था राखिएको छ । यही मान्यताको आधारमा मन्त्रालयको सचिवले यस ऐन बमोजिम आफूलाई प्राप्त अधिकार आफू मातहतका अधिकृतलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्ने प्रावधान राखिएको छ ।
६२.	प्रचलित कानून बमोजिम हुने	<ul style="list-style-type: none"> विद्युत ऐन यो क्षेत्रको छाता ऐन भएकोले विद्युत उत्पादन, प्रसारण, वितरण, व्यापार वा ग्राहक सेवाको सम्बन्धमा अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने, प्रतिस्पर्धा गर्ने, आयोजना हस्तान्तरण गर्ने, अनुमतिपत्र खारेज गर्ने, सजाय गर्ने, अनुगमन तथा निरीक्षण गर्ने लगायतका विषयहरू यसै ऐन बमोजिम नै हुने हुँदा विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन तथा अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने सम्बन्धी व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न ।
६३.	मार्गदर्शनको रूपमा लिनु पर्ने	<ul style="list-style-type: none"> तीन तहका सरकार बीच विद्युत सम्बन्धी कानूनमा एकरूपता हुनुपर्ने भएकोले ।
६४.	नियम बनाउने अधिकार	<ul style="list-style-type: none"> प्रत्यायोजित व्यवस्थापनको सिद्धान्त अनुसार निश्चित सीमा र दायरा अन्तर्गत रही नियम बनाउने अधिकार कार्यपालिकालाई प्रत्यायोजन गर्ने प्रचलन र अभ्यास रहेकोले सोही बमोजिम यो ऐन अन्तर्गत नियम बनाउने अधिकार नेपाल सरकारमा रहने व्यवस्था गरिएको छ ।
६५.	निर्देशिका, कार्यविधि तथा मापदण्ड बनाउन सक्ने	<ul style="list-style-type: none"> ऐन र नियमको अधीन रही प्राविधिक तथा कार्यविधि सम्बन्धी विषयहरूलाई समावेश गरी निर्देशिका तथा मापदण्ड बनाई लागू गर्न आवश्यक हुने भएकोले त्यस्तो अधिकार प्रत्यायोजित व्यवस्थापनको सिद्धान्त अनुसार मन्त्रालयमा रहनेछ ।
६६.	ऐन कार्यान्वयन मापन	<ul style="list-style-type: none"> ऐनको कार्यान्वयनको अवस्थाको मूल्यांकन गरेमा ऐनको प्रभावकारिता थाहा पाउन सहज हुने ।
६७.	खारेजी र बचाउ	<ul style="list-style-type: none"> विद्युत ऐन, २०४९ लाई विस्थापन गरी विद्युत ऐन, २०८० लागू हुने भएकोले यस अघि कार्यान्वयनमा रहेको ऐन खारेज गर्न आवश्यक भएकोले खारेजीको दफा राखिएको छ, विद्युत नियमन आयोग ऐन, २०७४ को दफा १२ को खण्ड (च) र दफा १४ को खण्ड (ज) को व्यवस्थालाई यो ऐनमा राख्न आवश्यक भएकोले ति प्रावधानलाई उक्त ऐनबाट खारेज गरिएको छ, विद्युत ऐन, २०४९ बमोजिम भए गरेका काम कारबाहीको बचाउ गरी आवश्यकता अनुसार निरन्तरता दिनुपर्ने भएकोले बचाउको व्यवस्थाबाट सम्बोधन गरिएको छ ।

विद्युत सम्बन्धी कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गर्न बनेको विधेयक

प्रस्तावना : विद्युत उत्पादन, प्रसारण, वितरण तथा व्यापार प्रबर्द्धन गरी स्वच्छ, नियमित, भरपर्दो, गुणस्तरीय, सुरक्षित तथा सर्वसुलभ विद्युत आपूर्ति गर्नका लागि विद्युत सम्बन्धी प्रचलित नेपाल कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

संघीय संसदले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस ऐनको नाम “विद्युत ऐन, २०८०” रहेको छ ।
(२) यो ऐन प्रमाणीकरण भएको एकतीसौं दिनदेखि प्रारम्भ हुनेछ ।
२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-
  - (क) “अनुमतिपत्र” भन्नाले विद्युत उत्पादन, प्रसारण, वितरण, व्यापार, ग्राहक सेवा वा विद्युत उत्पादन गर्ने संरचनाको विकास तथा सञ्चालनका लागि यस ऐन बमोजिम प्रदान गरिएको अनुमतिपत्र सम्झनु पर्छ ।
  - (ख) “अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था” भन्नाले यस ऐन बमोजिम अनुमतिपत्र प्राप्त गरेको सरकारी, सामुदायिक, कानून बमोजिम स्थापित वा निजी स्वामित्वको संस्था सम्झनु पर्छ ।
  - (ग) “अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारी” भन्नाले दफा १६ बमोजिमको अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारी सम्झनु पर्छ ।
  - (घ) “आयोग” भन्नाले विद्युत नियमन आयोग ऐन, २०७४ बमोजिमको विद्युत नियमन आयोग सम्झनु पर्छ ।
  - (ङ) “उत्पादन” भन्नाले विद्युत उत्पादन गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ र सो शब्दले त्यस्तो कार्यको लागि आवश्यक संरचनाको निर्माण, विद्युत खरिद विक्रीको लागि अधिकार प्राप्त संस्थासँग भएको विद्युत जडान सम्झौता (कनेक्सन एग्रीमेन्ट) बमोजिमको राष्ट्रिय प्रसारण प्रणालीमा जोड्ने विन्दुसम्मको प्रसारण लाइनको निर्माण, सञ्चालन तथा सम्भारको कार्यलाई समेत जनाउँछ ।
  - (च) “ऊर्जा आयोग” भन्नाले जल तथा ऊर्जा आयोग सम्झनु पर्छ ।
  - (छ) “क्याप्टिभ उत्पादन” भन्नाले कुनै संस्था, उद्योग, फर्म वा कम्पनीले आफ्नो परिसरभित्र आफ्नो प्रयोजनको लागि वा आफूले उत्पादन गरेको विद्युतको कम्तीमा एकाउन्न प्रतिशत आफैँले उपयोग गर्ने गरी निर्माण गरेको जलविद्युत बाहेकको विद्युत उत्पादन सम्झनु पर्छ ।
  - (ज) “खुला पहुँच” भन्नाले विद्युत उत्पादन, व्यापार वा ग्राहक सेवा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड, वितरण प्रणाली र सोसँग सम्बन्धित संरचना तथा सुविधा बिना भेदभाव प्रयोग गर्न पाउने अवस्था सम्झनु पर्छ ।
  - (झ) “ग्राहक सेवा” भन्नाले विद्युत वितरण वा ग्राहक सेवाको अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाबाट विद्युत लाइन र मिटर समेत जडान गरी विद्युत सेवा लिने संस्था,

निकाय वा व्यक्तिको घर, भवन वा परिसरमा विद्युत सेवा आपूर्ति गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ ।

- (ज) "ग्रिड" भन्नाले प्रसारण लाइन, सबस्टेशन तथा उत्पादन केन्द्रहरू एक आपसमा अन्तरसम्बन्धित भएको उच्च भोल्टेजयुक्त विद्युत सञ्जाल सम्झनु पर्छ ।
- (ट) "जलविद्युत" भन्नाले जलस्रोतबाट उत्पादित विद्युत शक्ति सम्झनु पर्छ ।
- (ठ) "ठूला विद्युत आयोजना" भन्नाले पच्चीस मेगावाटभन्दा बढी जडित क्षमताको विद्युत उत्पादन आयोजना सम्झनु पर्छ ।
- (ड) "तोकिएको" वा "तोकिए बमोजिम" भन्नाले यो ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।
- (ढ) "प्रदेशस्तरका विद्युत आयोजना" भन्नाले पाँच मेगावाटभन्दा बढी पच्चीस मेगावाटसम्म जडित क्षमताको विद्युत उत्पादन आयोजना सम्झनु पर्छ ।
- (ण) "प्रसारण" भन्नाले वितरण प्रणाली बाहेक कुनै एक विद्युत उत्पादन केन्द्रबाट अर्को विद्युत उत्पादन केन्द्र वा सबस्टेशनसम्म वा कुनै एक सबस्टेशनबाट अर्को सबस्टेशनसम्म उच्च क्षमतायुक्त तारको माध्यमबाट विद्युत शक्ति प्रवाह गर्ने प्रक्रिया सम्झनु पर्छ ।
- (त) "मन्त्रालय" भन्नाले नेपाल सरकारको ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।
- (थ) "महसुल" भन्नाले विद्युत सेवा उपभोग गरे वापत ग्राहकले विद्युत वितरण अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई बुझाउनु पर्ने विद्युत महसुल तथा आयोगले तोकेको अन्य कुनै शुल्क सम्झनु पर्छ ।
- (द) "राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड" भन्नाले दफा २६ बमोजिमको राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड सम्झनु पर्छ ।
- (ध) "वितरण" भन्नाले प्रसारण लाइन वा सबस्टेशनबाट ग्राहकलाई विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने कार्य सम्झनु पर्छ ।
- (न) "वितरण प्रणाली" भन्नाले ग्राहकलाई विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने उद्देश्यले निर्माण गरिएको विद्युत वितरण सञ्जाल वा संरचना सम्झनु पर्छ ।
- (प) "विद्युत" भन्नाले जलस्रोत, खनिज तेल, कोइला, ग्यास, सौर्य, वायु, आणविक, भूतापीय, जैविक पदार्थ, गुरुत्व बल वा अन्य कुनै स्रोतबाट उत्पादन गरिएको विद्युत ऊर्जा सम्झनु पर्छ ।
- (फ) "विद्युतीकरण" भन्नाले विद्युत सेवा नपुगेको क्षेत्रमा तेत्तीस किलोभोल्ट वा सोभन्दा कम भोल्टेजका वितरण लाइन तथा सबस्टेशन लगायत आवश्यक पूर्वाधारको निर्माण गरी राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड वा छुट्टै प्रणाली मार्फत विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने कार्य सम्झनु पर्छ ।
- (ब) "विद्युत आयोजना" भन्नाले विद्युतको उत्पादन, प्रसारण, वितरण, व्यापार, ग्राहक सेवा वा विद्युत उत्पादन गर्ने बाँधको संरचना निर्माण, सञ्चालन, पुनर्निर्माण वा विस्तारसँग सम्बन्धित आयोजना सम्झनु पर्छ र सो शब्दले क्याप्टिभ उत्पादन तथा सहउत्पादनलाई समेत जनाउँछ ।

- (भ) “विद्युत मार्गको अधिकार (राईट अफ वे)” भन्नाले विद्युत प्रसारण तथा वितरणको लागि जमिनमुनि वा जमिन माथिबाट आवश्यक विद्युतीय तार तान्न र त्यस्तो तार यथावत् कायम राख्न भोल्टेज अनुसार आवश्यक पर्ने न्यूनतम दुरी सहितको क्षेत्र सम्झनु पर्छ र सो शब्दले त्यस्तो विद्युतीय तारको निरीक्षण, मर्मत सम्भार, हेरफेर, परिवर्तन वा सुरक्षाको लागि त्यस्तो जमिनमा प्रवेश गर्न पाउने अधिकारलाई समेत जनाउँछ ।
- (म) “विद्युत व्यापार” भन्नाले अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था आफैले विद्युत उत्पादन गरी वा खरिद गरी विद्युत विक्री गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ र सो शब्दले विद्युतको अन्तरदेशीय आयात वा निर्यात गर्ने कार्यलाई समेत जनाउँछ ।
- (य) “विभाग” भन्नाले विद्युत विकास विभाग सम्झनु पर्छ ।
- (र) “संरचना” भन्नाले विद्युत उत्पादन, प्रसारण वा वितरणको लागि निर्माण भएका बाँध, जलाशय, जलमार्ग, प्रवेश मार्ग, सुरुड, विद्युत गृह वा केन्द्र, सबस्टेशन, प्रसारण लाइन वा वितरण लाइन सम्झनु पर्छ र सो शब्दले त्यस्ता संरचनाले चर्चेको जग्गा र त्यसमा जडित मेसिनरी र उपकरणलाई समेत जनाउँछ ।
- (ल) “स्थानीय तह” भन्नाले गाउँपालिका वा नगरपालिका सम्झनु पर्छ ।
- (व) “समिति” भन्नाले दफा ४४ बमोजिमको निर्देशक समिति सम्झनु पर्छ ।
- (स) “सहउत्पादन” भन्नाले एउटै उत्पादन प्रणालीबाट तापीय र विद्युत शक्ति उत्पादन गर्ने प्रक्रिया सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद-२

विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन र विद्युतमा पहुँच

३. विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्ने अधिकार: (१) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहलाई देहाय बमोजिमका क्षमताको विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्ने अधिकार हुनेछः-

- (क) पाँच मेगावाटसम्म जडित क्षमताको विद्युत आयोजनाको हकमा सम्बन्धित स्थानीय तह,
- (ख) प्रदेशस्तरका विद्युत आयोजनाको हकमा सम्बन्धित प्रदेश सरकार,
- (ग) दुई वा दुईभन्दा बढी स्थानीय तहको सिमानामा पर्ने पाँच मेगावाटसम्म जडित क्षमताको विद्युत आयोजनाको हकमा सम्बन्धित प्रदेश सरकार,
- (घ) ठूला विद्युत आयोजनाको हकमा नेपाल सरकार,
- (ङ) दुई वा दुईभन्दा बढी प्रदेशको सिमानामा पर्ने विद्युत आयोजनाको हकमा नेपाल सरकार,

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सम्बन्धित प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहको अनुरोधमा नेपाल सरकारले जतिसुकै जडित क्षमताको विद्युत आयोजनाको विकास र सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

४. विद्युतीकरण गर्ने: (१) नेपाल सरकारले प्रदेश सरकार र स्थानीय तहसँगको सहकार्य र समन्वयमा स्वच्छ, गुणस्तरीय, सुरक्षित, नियमित र भरपर्दो विद्युतमा प्रत्येक नागरिकको पहुँच सुनिश्चित हुने गरी विद्युतीकरण गर्ने वा गराउनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम विद्युतीकरण गर्न नेपाल सरकारले प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहलाई आवश्यक पर्ने प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउनेछ ।
- (३) विद्युतीकरणको लागि प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले विद्युत रोयल्टी वापत प्राप्त रकम समेत उपयोग गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद-३

प्रतिस्पर्धा सम्बन्धी व्यवस्था

५. प्रतिस्पर्धा गर्नुपर्ने: (१) विद्युत उत्पादन आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन प्रतिस्पर्धाको आधारमा गर्नु पर्नेछ ।
- (२) विद्युतको प्रसारण, वितरण, व्यापार वा ग्राहक सेवाको विकास तथा सञ्चालन समेत प्रतिस्पर्धाको आधारमा गर्न सकिनेछ ।
- (३) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायको विद्युत आयोजना प्रतिस्पर्धा नगराई विकास तथा सञ्चालन गर्न सकिनेछ:-
- (क) यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले त्यस्तो अनुमतिपत्रको अवधिभित्रै विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्रको लागि यस ऐन बमोजिम निवेदन दिएको विद्युत आयोजना,
- तर सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको अवधिभित्र यस ऐन बमोजिम विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्रको लागि निवेदन दिएका तर त्यस्तो निवेदनसाथ पेस गर्नुपर्ने आयोजनाको अध्ययन प्रतिवेदन, वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन, आयोजना सञ्चालन विधि, वित्तीय व्यवस्थापन सम्बन्धी कागजात लगायतका आवश्यक विवरण तोकिएको समयभित्र पेस गर्न नसकेका आयोजनाको हकमा सर्वेक्षण अनुमतिपत्र खारेज गरी त्यस्तो आयोजना उपदफा (१) बमोजिम प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट विकास तथा सञ्चालन गरिनेछ ।
- (ख) नेपाल सरकार वा नेपाल सरकारको एकाउन्न प्रतिशत वा सोभन्दा बढी स्वामित्व भएको संस्था, निकाय वा सङ्गठित संस्थाले विकास तथा सञ्चालन गर्ने भनी नेपाल सरकारले तोकेको विद्युत आयोजना,
- (ग) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहले आफै वा एकआपसको संयुक्त लगानीमा विकास तथा सञ्चालन गर्ने भनी सम्बन्धित तहको सरकारले निर्णय गरेका विद्युत आयोजना,
- (घ) क्याप्टिभ उत्पादन तथा सहउत्पादन विद्युत आयोजना,
- (ङ) दफा ५७ बमोजिम विकास तथा सञ्चालन गरिने विद्युत आयोजना ।
६. विद्युत खरिद सम्बन्धी प्रतिस्पर्धा: (१) यो ऐन प्रारम्भ हुनुअघि विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र दिइएका वा यस ऐन बमोजिम छनोट भएका विद्युत आयोजनाबाट उत्पादित

विद्युतमध्ये स्वदेशमा खपत हुने विद्युतको हकमा विद्युत वितरण संस्थाले विद्युत खरिद दरमा प्रतिस्पर्धा गराई विद्युत खरिद गर्नु पर्नेछ।

तर यो ऐन प्रारम्भ भएपछि विद्युत महसुल दरको आधारमा छनोट हुने आयोजनाको हकमा यस दफा बमोजिम विद्युत खरिद दरमा प्रतिस्पर्धा गराइने छैन।

(२) विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त गरिसकेका आयोजनाको हकमा समेत आयोजनाले चाहेमा त्यस्तो विद्युत खरिद दरमा प्रतिस्पर्धामा भाग लिन पाउनेछ।

(३) यस दफा बमोजिम प्रतिस्पर्धा गराउँदा आयोगले निर्धारण गरेको प्रकृया अवलम्बन गर्नु पर्नेछ।

७. प्रतिस्पर्धाका आधार: (१) दफा ५ को उपदफा (१) बमोजिम प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालनका लागि प्रस्तावक छनोट गर्दा देहाय बमोजिमका प्राविधिक आधार तथा एक वा एकभन्दा बढी आर्थिक आधार लिइनेछ:-

(क) प्राविधिक आधार

- (१) वित्तीय क्षमता,
- (२) प्राविधिक तथा व्यावसायिक क्षमता,
- (३) सम्बन्धित क्षेत्रको अनुभव तथा योग्यता।

(ख) आर्थिक आधार

- (१) निःशुल्क दिइने शेयर,
- (२) निःशुल्क दिइने विद्युत ऊर्जा,
- (३) अग्रिम रूपमा एकमुष्ट बुझाउन कबोल गरेको रकम,
- (४) वार्षिक किस्ताबन्दी रूपमा बुझाउन कबोल गरेको रकम,
- (५) विद्युतको महसूल दर।

(२) उपदफा (१) का अतिरिक्त दफा १० बमोजिम प्रस्ताव आह्वान गर्न प्रकाशित सार्वजनिक सूचनामा उल्लिखित विवरणलाई समेत प्रतिस्पर्धाको आधारको रूपमा लिइनेछ।

८. विद्युत आयोजनाको सूची: (१) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहले आफ्नो क्षेत्राधिकारभित्रका विद्युत आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन गर्नु पर्नेछ। यसरी अध्ययन गर्दा जलाशययुक्त विद्युत आयोजनाको अध्ययनलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अध्ययन गर्दा विद्युत उत्पादनको स्रोत, आयोजना क्षेत्र, गुरुर्योजनामा पहिचान भएका आयोजना र अनुमतिपत्र प्राप्त अन्य आयोजनासँग दोहोरो नपर्ने कुरा सुनिश्चित गर्न सरकारका तीन तहबिच एकआपसमा समन्वय र परामर्श गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम अध्ययन गरिएका विद्युत आयोजनामध्ये चरणबद्ध रूपमा विकास गर्नुपर्ने आयोजनाको लाभ, लागत, जोखिम, वातावरणीय प्रभाव तथा तोकिए बमोजिमका अन्य विवरण समेतका आधारमा प्राथमिकताक्रम सहितको सूची तयार गर्नु पर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम प्राथमिकताक्रमको सूची तयार गर्दा जलाशययुक्त विद्युत आयोजनाको सूचीलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ।

(५) उपदफा (३) बमोजिमको सूची नेपाल सरकारको हकमा ऊर्जा आयोगले र प्रदेश वा स्थानीय तहको हकमा सम्बन्धित प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहले तयार पार्नेछ।

(६) प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहको अनुरोधमा उपदफा (३) बमोजिमको सूची ऊर्जा आयोगले तयार गर्न सक्नेछ।

९. विद्युत आयोजना स्वीकृत गराउनु पर्ने: (१) दफा ८ बमोजिम प्राथमिकताक्रम सहित सूचीकृत गरिएका विद्युत आयोजना कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा ठूला विद्युत आयोजना र दुई वा दुईभन्दा बढी प्रदेशको सिमानामा पर्ने विद्युत आयोजनाको हकमा मन्त्रालयबाट, प्रदेशस्तरको विद्युत आयोजना तथा दुई वा दुईभन्दा बढी स्थानीय तहको सिमानामा पर्ने पाँच मेगावाटसम्म जडित क्षमताको विद्युत आयोजनाको हकमा प्रदेश कानून बमोजिमको निकायबाट र स्थानीय तहबाट विकास तथा सञ्चालन हुने आयोजनाको हकमा स्थानीय तहको कानून बमोजिमको निकायबाट स्वीकृत गराउनु पर्नेछ ।

(२) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडमा आवद्ध हुने विद्युत आयोजनाको लागि प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट प्रस्ताव आह्वान गर्नुअघि विद्युत प्रसारणको सुनिश्चितताको लागि राष्ट्रिय ग्रिड सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने निकायसँग समन्वय गर्नु पर्नेछ ।

१०. प्रस्ताव आह्वान गर्ने: (१) दफा ९ बमोजिम स्वीकृत विद्युत आयोजनाको कार्यान्वयनका लागि नेपाल सरकारको हकमा विभाग र प्रदेश तथा स्थानीय तहको हकमा क्रमशः सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानीय तहको कानून बमोजिमको निकायले राष्ट्रियस्तरका दैनिक पत्रिका र आफ्नो वेबसाइटमा समेत सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरी प्रस्ताव आह्वान गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सूचनामा देहायका विवरण खुलाउनु पर्नेछः-

(क) प्रस्ताव पेस गर्ने कार्यालय वा निकाय,

(ख) प्रस्ताव पेस गर्ने अवधि,

(ग) प्रस्तावमा खुलाउनु पर्ने विवरण,

(घ) प्रस्तावकको कार्य अनुभव,

(ङ) प्राविधिक तथा आर्थिक प्रस्ताव,

(च) आवश्यकता अनुसार विद्युत खरिद सम्झौता र आयोजना विकास सम्झौताको नमुना,

(छ) तोकिए बमोजिमको जमानत ।

(३) उपदफा (२) को खण्ड (ङ) बमोजिमको प्राविधिक तथा आर्थिक प्रस्ताव अलग अलग खाममा राखी सिलबन्दी गरी प्रत्येक खामको बाहिर कुन प्रकारको प्रस्ताव हो स्पष्ट रूपले उल्लेख गरी दुवै प्रस्तावलाई अर्को छुट्टै खामबन्दी गरी प्रस्ताव आह्वान गरिएको विषय उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम प्रस्ताव पेस गर्न चाहने प्रस्तावकले तोकिए बमोजिमका अन्य विवरणहरू खुलाई सूचनामा उल्लिखित अवधिभित्र सम्बन्धित निकायमा प्रस्ताव पेस गर्नु पर्नेछ ।

११. प्रस्तावको मूल्याङ्कन: (१) दफा १० बमोजिम आह्वान गरिएको प्रस्तावको मूल्याङ्कन गर्न नेपाल सरकारको हकमा तोकिए बमोजिमको मूल्याङ्कन समितिले र प्रदेश तथा स्थानीय तहको हकमा क्रमशः सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानीय तहको कानून बमोजिमको मूल्याङ्कन समितिले तोकिएको अवधिभित्र प्रस्तावको मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको मूल्याङ्कन समितिले प्रस्ताव दाखिला गर्ने अन्तिम म्याद समाप्त भएपछि प्रस्तावकबाट प्राप्त प्रस्तावको बाहिरी खाम खोली प्राविधिक र आर्थिक प्रस्तावका सिलबन्दी खाम छुट्याउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम छुट्याइएका खामहरूमध्ये पहिले प्राविधिक प्रस्ताव खोल्नु पर्नेछ र आर्थिक प्रस्तावको खाम नखोली सुरक्षितसाथ छुट्टै राख्नु पर्नेछ ।

(४) प्राविधिक प्रस्तावको मूल्याङ्कन गर्दा त्यस्तो मूल्याङ्कनबाट योग्य ठहरिएका प्रस्तावकको मात्र आर्थिक प्रस्ताव खोली दफा ७ मा उल्लिखित आधारमा प्रस्तावको मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ ।

(५) मूल्याङ्कन समितिले योग्य ठहर्‍याएका प्रस्तावकमध्ये समग्रमा सरकारलाई सबैभन्दा बढी आर्थिक लाभ दिन प्रस्ताव गर्ने प्रस्तावकलाई आयोजना विकास तथा सञ्चालनका लागि नेपाल सरकारको हकमा विभागसमक्ष र प्रदेश तथा स्थानीय तहको हकमा क्रमशः सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानीय तहको कानून बमोजिमको निकाय समक्ष छनोटका लागि सिफारिस गर्नु पर्नेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम सिफारिस गर्दा विदेशी लगानीकर्ताको समेत प्रस्ताव पेस भएको उत्पादन आयोजनाको हकमा त्यस्तो विदेशी लगानीकर्ताले आर्थिक प्रस्तावमा नेपाल सरकारलाई बुझाउन कबोल गरेको समग्र लाभभन्दा स्वदेशी लगानीकर्ताले कबोल गरेको समग्र लाभ दुई प्रतिशतसम्म कम भए पनि स्वदेशी लगानीकर्ताको प्रस्ताव छनोटका लागि सिफारिस गर्नु पर्नेछ ।

(७) उपदफा (६) बमोजिमको सुविधा प्राप्त गर्न स्वदेशी लगानीकर्ताले उत्पादन आयोजनाको प्रारम्भदेखि नेपाल सरकारलाई आयोजना हस्तान्तरण नभएसम्म एकाउन्त्र प्रतिशतभन्दा बढी शेयरमा निरन्तर रूपमा नेपाली नागरिकको लगानी कायम गर्नु पर्नेछ ।

१२. प्रस्ताव छनोट तथा सम्झौता: (१) दफा ११ को उपदफा (५) बमोजिमको सिफारिसको आधारमा नेपाल सरकारको हकमा विभागले र प्रदेश तथा स्थानीय तहको हकमा क्रमशः सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानीय तहको कानून बमोजिमको निकायले प्रस्ताव छनोट गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम छनोट भएको प्रस्तावकले चाहेमा सम्झौताको मस्यौदा बमोजिम वार्ता गरी आयोजना विकास सम्झौता गरिनेछ ।

(३) यस दफा बमोजिम प्रस्ताव छनोट तथा सम्झौता गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१३. वार्ताद्वारा विद्युत आयोजना कार्यान्वयन गर्न सक्ने: (१) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कम्तीमा दुई पटकसम्म प्रस्ताव आह्वान गर्दा समेत विद्युत उत्पादन आयोजनाको लागि प्रस्ताव पेस हुन नसकेका विद्युत उत्पादन आयोजना वार्ताद्वारा कार्यान्वयन गर्न उपयुक्त देखिएमा त्यस्तो विद्युत आयोजना दफा ३ को उपदफा (१) बमोजिमको निकायले तोकिए बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी सोझै वार्ताद्वारा सम्झौता गरी कार्यान्वयन गराउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कुनै विद्युत आयोजना वार्ताद्वारा कार्यान्वयन गर्न चाहने प्रस्तावकले तोकिए बमोजिमका विषयहरू खुलाई सम्बन्धित निकाय समक्ष प्रस्ताव पेस गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको प्रस्तावलाई तोकिए बमोजिम विस्तृत मूल्याङ्कन गरी सम्बन्धित निकायले वार्ताद्वारा विद्युत आयोजना कार्यान्वयन गर्न स्वीकृति दिन सक्नेछ ।

परिच्छेद-४

अनुमतिपत्र सम्बन्धी व्यवस्था

१४. अनुमतिपत्र लिनुपर्ने: (१) यस ऐन बमोजिम अनुमतिपत्र नलिई विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्नु हुदैन।

(२) विद्युत उत्पादन, प्रसारण, वितरण, व्यापार वा ग्राहक सेवाको काम गर्न चाहने कुनै संस्था, दफा १२ बमोजिम छनोट भएको संस्था वा दफा १३ को उपदफा (१) बमोजिम सम्झौता भएको संस्थाले अनुमतिपत्रको लागि अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारी समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम अनुमतिपत्रको लागि निवेदन दिँदा तोकिए बमोजिमको निवेदन दस्तुर सहित विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्रको प्रकार अनुसार देहायका कागजात तथा विवरण पेस गर्नु पर्नेछ:-

(क) विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्न आवश्यक पर्ने अनुमानित पूँजी,

(ख) आवश्यकता अनुसार आयोजनाको विस्तृत अध्ययन प्रतिवेदन,

(ग) प्राविधिक तथा व्यावसायिक क्षमता र अनुभव,

(घ) आवश्यकता अनुसार वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन,

(ङ) विद्युत आयोजना सञ्चालन विधि,

(च) तोकिए बमोजिमको कार्यसम्पादन जमानत,

(छ) विस्तीय व्यवस्थापन सम्बन्धी कागजात,

(ज) आवश्यक अन्य कागजात एवं विवरण।

१५. अनुमतिपत्र दिनुपर्ने: (१) अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारीले दफा १४ बमोजिम पेस भएको निवेदन र सोसाथ संलग्न कागजात तथा विवरण जाँचबुझ गर्दा अनुमतिपत्र दिन उपयुक्त देखेमा निवेदन पेस भएको मितिले साठी दिनभित्र तोकिए बमोजिमको दस्तुर लिई अनुमतिपत्र दिनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिपत्र दिनुअघि सरोकारवालाको राय सुझावको लागि आयोजनाको संक्षिप्त विवरण सहितको पन्ध्र दिनको सार्वजनिक सूचना राष्ट्रियस्तरको पत्रिकामा प्रकाशित गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको अनुमतिपत्रमा त्यस्तो अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले पालना गर्नु पर्ने शर्त समेत तोक्नेछ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारीले अनुमतिपत्र दिएको सात दिनभित्र त्यस्तो अनुमतिपत्र दिएको विषयका सम्बन्धमा सरकारका तीन तहबिच एक आपसमा जानकारी गराउनु पर्नेछ र त्यस्तो आयोजना सम्बन्धी विवरण अद्यावधिक गरी विभाग र सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानीय तहले आफ्नो वेबसाइटमा प्रकाशन गर्नु पर्नेछ।

(५) उपदफा (१) बमोजिमको निवेदन जाँचबुझ गर्दा त्यस्तो निवेदन बमोजिम अनुमतिपत्र प्रदान गर्न नमिल्ने भएमा सोको आधार र कारण खोली निवेदन पेस भएको साठी दिनभित्र निर्णय गरी सोको जानकारी सम्बन्धित निवेदकलाई दिनु पर्नेछ।

१६. अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकार: (१) दफा ३ को उपदफा (१) को देहायका खण्ड बमोजिम विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालनको लागि अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकार देहाय बमोजिमका अधिकारीलाई हुनेछः-

- (क) खण्ड (क) को हकमा सम्बन्धित स्थानीय तहले तोकेको अधिकारी,
- (ख) खण्ड (ख) र (ग) को हकमा सम्बन्धित प्रदेश सरकारले तोकेको अधिकारी,
- (ग) खण्ड (घ) र (ङ) को हकमा मन्त्रालयको सचिव ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिपत्र प्रदान गर्दा विद्युत उत्पादनको स्रोत र आयोजना क्षेत्र दोहोरो पर्ने गरी विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र प्रदान गरिने छैन ।

तर प्राविधिक प्रतिवेदनको आधारमा विद्युत उत्पादनमा असर नपर्ने देखिएमा आयोजना क्षेत्रको केही भाग दोहोरो पर्ने भए पनि अनुमतिपत्र प्रदान गर्न बाधा पर्ने छैन ।

(३) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहले आफ्नो क्षेत्राधिकार बमोजिम विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र प्रदान गर्नुअघि विद्युत उत्पादनको स्रोत र आयोजना क्षेत्र, गुरुयोजनामा पहिचान भएका र अनुमतिपत्र प्राप्त अन्य आयोजनासँग दोहोरो नपर्ने कुरा सुनिश्चित गर्न सरकारका तीन तहबिच एकआपसमा आवश्यक समन्वय र परामर्श गर्नु पर्नेछ ।

(४) अनुमतिपत्र दिने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था उपदफा (१) को खण्ड (क) को हकमा सम्बन्धित स्थानीय तहको कानून र खण्ड (ख) को हकमा सम्बन्धित प्रदेश कानून बमोजिम हुनेछ ।

(५) उपदफा (४) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि प्रदेश र स्थानीय तहको कानून नबनेसम्मका लागि मन्त्रालयले यस दफा बमोजिमको अधिकार प्रयोग गर्न सक्नेछ ।

१७. बहुउद्देश्यीय वा जलाशययुक्त आयोजना सम्बन्धी विशेष व्यवस्था: (१) बहुउद्देश्यीय वा जलाशययुक्त आयोजनाको हकमा बाँध निर्माण, व्यवस्थापन तथा सञ्चालन र त्यसबाट विद्युत उत्पादन गर्न अलग अलग संस्थालाई अनुमतिपत्र प्रदान गर्न सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिपत्र प्रदान गर्दा त्यस्ता संस्थाको सहमतिमा एकै साथ अनुमतिपत्र प्रदान गरिनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिपत्र प्राप्त गर्नुअघि बहुउद्देश्यीय वा जलाशययुक्त आयोजनाको बाँध निर्माण, व्यवस्थापन तथा सञ्चालन र त्यसबाट विद्युत उत्पादन गर्ने संस्थाले आफूहरुबिच आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन सम्बन्धमा भएको सम्झौता पेस गर्नु पर्नेछ ।

(४) कुनै नदी बेसिनको माथिल्लो भागमा जलाशययुक्त आयोजनाको निर्माणको कारणले तल्लो भागमा अवस्थित जलविद्युत आयोजनाको लागि थप पानी उपलब्धताको आधारमा सिर्जना हुने अतिरिक्त लाभ दफा ३ को उपदफा (१) बमोजिमको निकायलाई पचास प्रतिशत, अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई पच्चीस प्रतिशत र माथिल्लो भागमा अवस्थित जलाशययुक्त आयोजनाको अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई पच्चीस प्रतिशतका दरले बाँडफाँट गर्नु पर्नेछ ।

१८. एकभन्दा बढी कार्यको लागि अनुमतिपत्र नदिइने: (१) विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालनको लागि एउटै संस्थालाई एकभन्दा बढी कार्यको लागि अनुमतिपत्र प्रदान गरिने छैन ।

स्पष्टीकरण: यस उपदफाको प्रयोजनको लागि "कार्य" भन्नाले विद्युत उत्पादन, प्रसारण वा वितरण सम्बन्धी कार्य सम्झनु पर्छ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायको अवस्थामा एउटै संस्थालाई आवश्यकता र औचित्यको आधारमा एकभन्दा बढी कार्यको लागि अनुमतिपत्र दिन सकिनेछः-

(क) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड नपुगेको क्षेत्रमा विद्युत उत्पादन गरी त्यस्तो क्षेत्रमा विद्युत वितरण गर्नु पर्ने भएमा,

(ख) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड पुगेको भए तापनि त्यस्तो ग्रिड मार्फत विद्युत आपूर्ति गर्न भारवहन क्षमता तथा अन्य प्राविधिक कारणले सम्भव नभएमा ।

(३) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि दुई वा दुईभन्दा बढी विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले आफूले उत्पादन गरेको विद्युत राष्ट्रिय प्रसारण प्रणालीमा जोडिने विन्दुसम्मको प्रसारण लाइन संयुक्त रूपमा बनाउन चाहेमा ती संस्थाहरू बिच सो कार्यका लागि भएको समझदारीपत्र समेत राखी निवेदन दिएमा प्रसारण लाइनको अनुमति प्रदान गर्न सकिनेछ ।

(४) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत कुनै एउटै संस्थाले विद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरण समेतको कार्य गरिरहेको भए यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले पाँच वर्षभित्र त्यस्तो संस्थाले विद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरणको लागि अलग अलग संस्था गठन गर्नु पर्नेछ ।

१९. अनुमतिपत्रको अवधि: (१) यस ऐन बमोजिम दिइने अनुमतिपत्रको अवधि देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) जलाशययुक्त विद्युत उत्पादन आयोजनाको हकमा पैतालीस वर्ष र अन्य प्रकृतिका जलविद्युत आयोजनाको हकमा चालीस वर्ष,

(ख) जलस्रोत बाहेक अन्य स्रोतबाट विद्युत उत्पादन गर्न पच्चीस वर्ष,

(ग) विद्युत प्रसारण, वितरण र व्यापार गर्न पच्चीस वर्ष,

(घ) ग्राहक सेवाको लागि पाँच वर्ष ।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (क) मा उल्लिखित आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत सोझै विदेशी बजारमा निर्यात गर्ने गरी प्रस्ताव गरिएको भएमा जलाशययुक्त आयोजनाको हकमा चालीस वर्ष र अन्य प्रकृतिको जलविद्युत आयोजनाको हकमा पैतीस वर्षको विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र प्रदान गरिनेछ ।

(३) उपदफा (१) को खण्ड (क) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि तोकिए बमोजिमको काबु बाहिरको परिस्थिति सृजना भई विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालनमा बाधा अवरोध उत्पन्न भएमा त्यस्तो आयोजनाको लाभ, लागत, बीमा, क्षति र जोखिम समेतको मूल्याङ्कन गरी विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्रको अवधि बढीमा पाँच वर्षसम्म थप गर्न सकिनेछ ।

(४) उपदफा (१) को खण्ड (ग) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले दफा १८ को उपदफा (२) बमोजिम प्रसारण तथा वितरण अनुमतिपत्र समेत प्राप्त गर्ने भएमा त्यस्तो प्रसारण तथा वितरण अनुमतिपत्रको अवधिलाई विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्रको अवधिसम्म कायम गरिनेछ ।

(५) यो ऐन प्रारम्भ हुनुअघि अवधि तोकरी जारी गरिएको अनुमतिपत्रको हकमा सोही अनुमतिपत्रमा उल्लिखित अवधि र आयोजना विकास सम्झौता भएका आयोजनाको हकमा सोही सम्झौतामा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

२०. अनुमतिपत्रको नवीकरण: (१) यस ऐन बमोजिम विद्युत व्यापार तथा ग्राहक सेवाको अनुमतिपत्र प्राप्त गर्ने संस्थाले अनुमतिपत्रको म्याद समाप्त हुनुभन्दा तीस दिन अगावै नवीकरणको लागि

निवेदन दिएमा अनुमतिपत्रमा उल्लिखित शर्तको प्रभावकारी रूपमा पालना भएको यकिन गरी आवश्यकता अनुसार तोकिए बमोजिमको दस्तुर लिई सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारीले अनुमतिपत्र नवीकरण गर्नु पर्नेछ ।

(२) यो ऐन प्रारम्भ हुनुअघि कसैले पाँच वर्षभन्दा कम अवधिको लागि सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त गरेको भए कार्य प्रगतिको आधारमा त्यस्तो सर्वेक्षण अनुमतिको अवधि पाँच वर्षमा नबढ्ने गरी नवीकरण गर्न सक्नेछ ।

२१. आदेश दिन सक्ने: (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले अनुमतिपत्रमा उल्लिखित अवधिभित्र विद्युत आयोजना सम्पन्न नगरेमा वा काम सम्पन्न गर्न ढिलाइ गरेमा, अनुमतिपत्रमा उल्लिखित शर्त अनुरूपको काम नगरेमा वा यस ऐन विपरीत हुने कुनै काम गरेमा अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारीले त्यस्तो काममा आवश्यक सुधार गर्न अवधि तोकी सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई आदेश दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिइएको आदेशको पालना गर्नु त्यस्तो अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

२२. अनुमतिपत्र खारेज गर्न सक्ने: (१) अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारीले देहायको अवस्थामा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको अनुमतिपत्र खारेज गर्न सक्नेछ:-

(क) यो ऐन वा प्रचलित कानून बमोजिम सम्पन्न गर्नु पर्ने कार्य अनुमतिपत्रमा तोकेको समयमा सम्पन्न नगरेमा,

(ख) दफा २१ बमोजिम दिइएको आदेशमा तोकेको अवधिभित्र काममा आवश्यक सुधार नगरेमा वा त्यस्तो आदेशको पटक पटक उल्लङ्घन गरेमा,
वा

(ग) अनुमतिपत्रमा उल्लिखित शर्तको पटक पटक उल्लङ्घन गरेमा ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिपत्र खारेज गर्नु अघि अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारीले सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई आफ्नो सफाइ पेस गर्ने उचित मौका दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले दिएको जवाफ समेतलाई विचार गरी अनुमतिपत्र खारेज गर्नु पर्ने स्पष्ट र वस्तुनिष्ठ आधार देखिएमा अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारीले त्यस्तो अनुमतिपत्र खारेज गर्न सक्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको अनुमतिपत्र खारेज गरेमा त्यस्तो संस्थाले दफा १४ को उपदफा (३) को खण्ड (च) बमोजिम पेस गरेको कार्यसम्पादन जमानत जफत गर्नु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (३) बमोजिम अनुमतिपत्र खारेज गरिएमा त्यसरी खारेज गर्नु पर्ने कारण र आधार खुलाई सोको लिखित जानकारी सम्बन्धित पक्षलाई दिनुपर्नेछ ।

२३. स्वामित्व हस्तान्तरण तथा सञ्चालन: (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले अनुमतिपत्रको अवधि समाप्त भएपछि जुन तहको सरकारबाट अनुमतिपत्र जारी भएको हो सोही तहको सरकार वा सोही तहको सरकारले तोकेको निकायलाई देहाय बमोजिमको संरचना चालु अवस्थामा निःशुल्क हस्तान्तरण गर्नु पर्नेछ:-

(क) जलविद्युत उत्पादन केन्द्र र सोसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण जग्गा, अचल सम्पति तथा संरचना,

(ख) विद्युत प्रसारण तथा वितरण लाइन, वितरण प्रणाली र सोसँग सम्बन्धित संरचना ।

(२) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले उपदफा (१) बमोजिम विद्युत आयोजना तथा संरचना हस्तान्तरण गर्नुभन्दा कम्तीमा एक वर्ष अगावै हस्तान्तरण योजना बनाई अनुमतिपत्र दिने अधिकारीले तोकेका कर्मचारीलाई त्यस्तो विद्युत आयोजना र संरचनाको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भारमा संलग्न गराई आवश्यक सीप र प्रविधि समेत हस्तान्तरण गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम स्वामित्व हस्तान्तरण भई आएको जलविद्युत केन्द्र, प्रसारण तथा वितरण लाइन वा वितरण प्रणालीको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन जुन तहको सरकारबाट अनुमतिपत्र जारी भएको हो सोही तहको सरकारले गर्ने वा गराउनेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको व्यवस्थापन प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट कुनै संगठित संस्था छनोट गरी त्यस्तो संस्थाबाट जलविद्युत उत्पादन केन्द्र, प्रसारण तथा वितरण लाइन वा वितरण प्रणालीको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न सकिनेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट संस्था छनोट हुन नसकेमा साविक अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थासँग लाभ, लागत, सञ्चालन अवधि तथा सञ्चालन खर्चको आधारमा सम्झौता गरी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न सकिनेछ ।

(६) जलविद्युत उत्पादन केन्द्र बाहेक अन्य विद्युत उत्पादन केन्द्रको हकमा अनुमतिपत्रको अवधि समाप्त भएपछि विद्युत उत्पादन संरचनाको व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवारी तथा दायित्व सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको हुनेछ ।

२४. क्याप्टिभ उत्पादन तथा सहउत्पादन: (१) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि क्याप्टिभ उत्पादन तथा सहउत्पादनको लागि दफा १६ बमोजिमको अधिकारीबाट अनुमतिपत्र लिनु पर्नेछ ।

(२) क्याप्टिभ उत्पादन तथा सहउत्पादन भएको विद्युत आन्तरिक उपयोग गरी बचत हुने भएमा त्यस्तो क्याप्टिभ उत्पादन वा सहउत्पादनको हिस्सा त्यस्तो संस्था, उद्योग, फर्म वा कम्पनीले नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तह वा वितरण वा व्यापार अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई बिक्री गर्न सक्नेछ ।

(३) यस दफा बमोजिम क्याप्टिभ उत्पादन तथा सहउत्पादन गर्ने संस्था, उद्योग, फर्म वा कम्पनीले अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारीलाई आयोजना सम्बन्धी विवरण उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको क्याप्टिभ उत्पादन तथा सहउत्पादन अनुमतिपत्रको अवधि त्यस्तो क्याप्टिभ उत्पादन तथा सहउत्पादन गर्ने संस्था, उद्योग, फर्म वा कम्पनी सञ्चालन रहेसम्मको लागि कायम हुनेछ ।

२५. उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको जिम्मेवारी: (१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम तथा अनुमतिपत्रमा उल्लिखित शर्तको अधीनमा रही संरचनाको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवारी विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको हुनेछ ।

(२) विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले जलस्रोतबाट विद्युत उत्पादन गर्ने भएमा बाँध लगायतका महत्वपूर्ण संरचना उपयुक्त स्थानमा रहने र जलस्रोतको अधिकतम उपयोग हुने कुराको सुनिश्चितता गर्नु पर्नेछ।

(३) विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले बाँधको डिजाइन तथा सुरक्षा सम्बन्धी स्वीकृत मापदण्ड पूर्ण रूपमा पालना गर्नु पर्नेछ।

(४) विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले देहाय बमोजिमको काम गर्नु पर्नेछः-

(क) आफूले विकास तथा सञ्चालन गरेको विद्युत आयोजना र सोसँग सम्बन्धित संरचनाको प्राविधिक विवरण तथा जानकारी अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारी र विभागलाई दिने,

(ख) जलविद्युत उत्पादनको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त क्षेत्रमा उपलब्ध पानी र सोको प्रयोग सम्बन्धी तथ्याङ्क राख्ने र सोको जानकारी समय समयमा ऊर्जा आयोग र अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने निकायलाई उपलब्ध गराउने,

(ग) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने निकायसँग आवश्यक समन्वय गर्ने,

(घ) राष्ट्रिय भार प्रेषण केन्द्रसँग आवश्यक समन्वय र परामर्श गर्ने तथा सो केन्द्रबाट प्राप्त निर्देशन पालना गर्ने,

(ङ) विद्युत उत्पादन केन्द्र तथा सोसँग सम्बन्धित संरचनाहरूको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार सम्बन्धमा आयोगले निर्धारण गरेको मापदण्ड तथा दिएको निर्देशन पालना गर्ने।

(५) विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले उत्पादन गरेको विद्युत राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडमा प्रवाह गर्न राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड सञ्चालन गर्ने निकायबाट स्वीकृति लिनु पर्नेछ।

परिच्छेद-५

राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड तथा भार प्रेषण

२६. राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड: (१) नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी कुनै विद्युत प्रसारण ग्रिडलाई राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडको रूपमा तोक्न सक्नेछ।

(२) प्रदेश सरकार वा प्रदेश अन्तर्गतका निकायले विकास गरेको प्रदेशको आन्तरिक प्रसारण लाइनलाई राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड तोक्दा सम्बन्धित प्रदेश सरकारसँग समन्वय गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने कार्य नेपाल सरकारले तोकेको वा स्थापना गरेको निकायले गर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको निकायले सरोकारवाला अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई राष्ट्रिय प्रसारण प्रणालीमा तोकिए बमोजिम खुला पहुँच प्रदान गर्नु पर्नेछ।

(५) उपदफा (३) बमोजिम राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न नेपाल सरकारले तोकेको वा स्थापना गरेको निकाय विद्युत उत्पादन, वितरण र व्यापारमा प्रत्यक्ष संलग्न हुन पाउने छैन।

२७. राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने निकायको जिम्मेवारी: (१) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने निकायको जिम्मेवारी देहाय बमोजिम हुनेछः-

- (क) विद्युत प्रसारण योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने,
- (ख) विद्युत प्रसारण लाइन वा प्रणालीको निर्माण, सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार गर्ने,
- (ग) देशभरका विभिन्न विद्युत उत्पादन केन्द्रबाट उत्पादित विद्युतको सहज प्रवाहको लागि प्रभावकारी र संयोजनात्मक व्यवस्था गर्ने,
- (घ) ऊर्जा दक्ष प्रसारण ग्रिडको व्यवस्था गर्ने,
- (ङ) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडबाट प्रवाह वा आपूर्ति भएको विद्युतको अभिलेख राख्ने,
- (च) ग्रिड कोड तथा ग्रिड मापदण्डको प्रभावकारी कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने,
- (छ) विद्युत प्रसारण प्रणालीको सुपरीवेक्षण तथा नियन्त्रण सम्बन्धी कार्य गर्ने,
- (ज) प्रसारण शुल्क लिई अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडमा खुला पहुँच प्रदान गर्ने ।

(२) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने निकायले विद्युत प्रसारण ग्रिडको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार गर्दा तोकिए बमोजिम प्राविधिक मापदण्ड तथा ग्रिड कोडको पालना गर्नु पर्नेछ ।

२८. राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडमा पहुँच: (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले उत्पादन गरेको विद्युत राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड मार्फत नेपालभित्र वा बाहिर प्रसारण गर्न सक्नेछ ।

(२) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडमा पहुँचको लागि दफा २६ को उपदफा (३) बमोजिमको राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने निकाय समक्ष तोकिए बमोजिम निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त निवेदनको आधारमा राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने निकायले राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडमा पहुँचको स्वीकृति दिनु पर्नेछ ।

(४) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले उत्पादन गरेको विद्युत राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड मार्फत प्रवाह गरेमा आयोगले निर्धारण गरे बमोजिमको प्रसारण शुल्क तथा अन्य तोकिएको दस्तुर बुझाउनु पर्नेछ ।

(५) कुनै अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले निर्माण वा सञ्चालन गरेको प्रसारण लाइनमा अन्य कुनै संस्थाले विद्युत प्रसारण गर्न चाहेमा आयोगले निर्धारण गरे बमोजिमको प्रसारण शुल्क तिरी विद्युत प्रसारण सेवा प्राप्त गर्न सक्नेछ ।

२९. राष्ट्रिय भार प्रेषण केन्द्र: (१) नेपाल सरकारले विद्युतको माग र उपलब्धता, प्रसारण लाइनको क्षमता समेतको आधारमा विद्युत प्रणालीको सुरक्षा तथा स्थायित्वको लागि उचित परिमाणमा विद्युत शेड्युलिङ्ग तथा प्रेषण गर्न राष्ट्रिय भार प्रेषण केन्द्र स्थापना गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको राष्ट्रिय भार प्रेषण केन्द्रले देहाय बमोजिमको काम गर्नेछ:-

- (क) विद्युतको भार प्रेषण तथा शेड्युलिङ्ग गर्ने,
- (ख) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडको सुरक्षा र सञ्चालनको अनुगमन तथा निरीक्षण गर्ने,
- (ग) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडबाट प्रवाह वा आपूर्ति भएको विद्युतको लेखाङ्कन गर्ने,
- (घ) विद्युतको उत्पादन, माग, खपत, आपूर्ति, आयात-निर्यात र विद्युत व्यापार सम्बन्धी विवरण र अन्य आवश्यक जानकारी मासिक रूपमा मन्त्रालय समक्ष पेश गर्ने,

- (ड) अन्तरदेशीय विद्युत प्रणालीसँग आवद्ध भएको अवस्थामा त्यहाँका सम्बन्धित भार प्रेषण केन्द्रसँग आवश्यक समन्वय गर्ने,
- (च) विद्युत प्रणालीको स्थायित्वका लागि विद्युत प्रवाहको नियन्त्रण र सुपरिवेक्षण गर्ने,
- (छ) राष्ट्रिय ग्रिडको सञ्चालनमा अधिकतम कार्यक्षमता हासिल गर्न सम्बन्धित निकायहरूसँग समन्वय गर्ने ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम राष्ट्रिय भार प्रेषण केन्द्र स्थापना नभएसम्म सो केन्द्रले गर्ने काम नेपाल सरकारले तोकेको निकायले गर्नेछ ।

३०. विद्युत मार्गको अधिकार (राईट अफ वे) कायम हुने: (१) विद्युत प्रसारण तथा वितरण लाइनको विकास र सञ्चालनको लागि त्यस्तो लाइनको केन्द्रबिन्दुबाट दायाँ बायाँ दुवैतर्फ तोकिए बमोजिमको दुरीमा विद्युत मार्गको अधिकार (राईट अफ वे) कायम हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विद्युत मार्गको अधिकारभित्र परेको जग्गामा कुनै पनि प्रकारको घर टहरा वा संरचना निर्माण गर्न पाइने छैन ।

तर विद्युत मार्गको अधिकारभित्र पर्ने जग्गाको प्रयोग हुने गरी विद्युत प्रसारण लाइन, राजमार्ग वा विकास निर्माणका अन्य संरचना बनाउनु पर्ने भएमा उपयुक्त प्रविधिको प्रयोग गरी विद्यमान विद्युत प्रसारण लाइनलाई असर नपर्ने गरी निर्माण गर्न सकिनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम विद्युत प्रसारण लाइनको अधिकार क्षेत्रभित्र परेको जग्गा तथा अन्य संरचनाको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले तोकिए बमोजिम क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि एघार किलोभोल्ट वा सोभन्दा कम क्षमताको वितरण लाइनको विद्युत मार्गको अधिकार अन्तर्गत पर्ने जग्गाको लागि क्षतिपूर्ति दिइने छैन ।

परिच्छेद-६

विद्युत वितरण तथा ग्राहक सेवा

३१. विद्युत वितरण: (१) यस ऐन बमोजिम वितरण अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले अनुमतिपत्रमा उल्लिखित क्षेत्रभर सर्वसुलभ रूपमा सबै ग्राहकलाई विद्युत वितरण गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको वितरण अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको जिम्मेवारी देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) विद्युत उत्पादन वा व्यापार अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था वा क्याप्टिभ उत्पादक वा सहउत्पादकसँग विद्युत खरिद गरी वितरण गर्ने,
- (ख) विद्युत वितरण प्रणालीको निर्माण, सञ्चालन, मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापन गर्ने,
- (ग) ग्राहकको माग बमोजिम सुरक्षित, भरपर्दो र गुणस्तरीय विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने,
- (घ) सुरक्षित विद्युत आपूर्तिको लागि आवश्यक र उपयुक्त उपाय अवलम्बन गर्ने,

- (ड) विद्युत सेवा उपलब्ध गराए वापत ग्राहकबाट आयोगले निर्धारण गरे बमोजिमको महसुल उठाउने,
- (च) विद्युतको माग व्यवस्थापन गर्ने,
- (छ) विद्युतको माग, खपत, आपूर्ति, ग्राहकको विवरण, ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी काम कारवाहीको विवरण तथा तथ्याङ्क वार्षिक रूपमा पेस गर्ने ।

(३) विद्युत वितरणको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले गरिब, विपन्न तथा सिमान्तकृत व्यक्ति वा परिवारलाई नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले निर्णय गरी तोके बमोजिम विद्युत शुल्क तथा महसूलमा राहत तथा छुट दिनुपर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको निर्णय गर्ने तहको सरकार वा त्यस्तो सरकारले तोकेको निकायले छ महिनाभित्र विद्युत वितरण संस्थालाई त्यस्तो राहत तथा छुट वापतको रकम उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

३२. ग्राहक सेवा: (१) ग्राहक सेवा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले उत्पादन वा व्यापार अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थासँग विद्युत खरिद गरी वितरण अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको वितरण प्रणालीको प्रयोगबाट आफ्ना ग्राहकलाई विद्युत सेवा उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विद्युत वितरण र ग्राहक सेवा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाबिच विद्युत वितरण प्रणालीको प्रयोग र त्यस बापतको शुल्क तथा सो प्रणाली मार्फत ग्राहकलाई विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने सम्बन्धी कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३३. विद्युत सेवा बन्द वा कटौती गर्न नहुने: (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले ग्राहकलाई वितरण वा आपूर्ति गरिरहेको विद्युत सेवा पूर्व सूचना नदिई बन्द वा कटौती गर्न हुँदैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायको अवस्थामा सम्भव भएसम्म पूर्व सूचना दिई विद्युत सेवा बन्द वा कटौती गर्न सकिनेछ:-

- (क) कुनै ग्राहकले कानून बमोजिम तिर्नु बुझाउनु पर्ने विद्युत महसुल वा शुल्क नतिरे वा नबुझाएमा,
- (ख) विद्युत ग्रिड वा लाइन मर्मत सम्भार गर्न वा अन्य प्राविधिक काम गर्नु परेमा,
- (ग) बाढी, पहिरो, आगलागी, भूकम्प, चट्याड, विपद् वा काबू बाहिरको अन्य कुनै असाधारण परिस्थिति उत्पन्न भएमा,
- (घ) कुनै ग्राहकले अनधिकृत तवरले विद्युत उपभोग गरेमा वा शर्त विपरीत विद्युत सेवा उपभोग गरेमा ।

परिच्छेद-७

विद्युत व्यापार

३४. विद्युत व्यापार: (१) यस ऐनको अधीनमा रही व्यापार अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले विद्युतको व्यापार गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले देहाय बमोजिमको काम गर्न सक्नेछ:-

- (क) विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले उत्पादन गरेको विद्युत पूर्ण वा आंशिक रूपमा खरिद गर्ने,
- (ख) व्यापार अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाबिच आपसमा विद्युत खरिद बिक्री गर्ने,
- (ग) आफूले खरिद गरेको विद्युत थोक वा खुद्रा रूपमा बिक्री गर्ने,
- (घ) विद्युतको अन्तरदेशीय व्यापार गर्ने ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले आफूले गरेको विद्युत व्यापार सम्बन्धी कारोबारको वार्षिक विवरण आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारीसमक्ष पेस गर्नु पर्नेछ ।

३५. अन्तरदेशीय विद्युत व्यापार: (१) विद्युत व्यापार अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले अन्तरदेशीय विद्युत व्यापार गर्न मन्त्रालयबाट स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

तर विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्रमा विद्युत निर्यात गर्न पाउने शर्त उल्लेख भएकोमा सोको लागि छुट्टै स्वीकृति आवश्यक पर्ने छैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अन्तरदेशीय विद्युत व्यापारको लागि स्वीकृति प्रदान गर्दा राष्ट्रिय हित अनुकूल हुने गरी गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-८

रोयल्टी तथा विद्युत महसुल

३६. रोयल्टी: (१) विद्युत उत्पादन तथा प्रसारण अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले देहाय बमोजिमको रोयल्टी नेपाल सरकारलाई बुझाउनु पर्नेछ: -

- (क) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले विद्युतको व्यापारिक उत्पादन शुरू गरेको पन्ध्र वर्षसम्म प्रति जडित किलोवाट वार्षिक एकसय रुपैयाँ जडित क्षमता रोयल्टी र प्रति युनिट (किलोवाट घण्टा) सरदर बिक्री मूल्यको दुई प्रतिशतका दरले हुन आउने ऊर्जा रोयल्टी बापतको रकम,
- (ख) खण्ड (क) मा उल्लिखित अवधिपछि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले प्रति जडित किलोवाट वार्षिक एक हजार दुई सय रुपैयाँ जडित क्षमता रोयल्टी र प्रति युनिट (किलोवाट घण्टा) सरदर बिक्री मूल्यको बाह्र प्रतिशतका दरले हुन आउने ऊर्जा रोयल्टी बापतको रकम,
- (ग) क्याप्टिभ उत्पादन तथा सहउत्पादन प्रयोजनका लागि स्थापित विद्युत केन्द्रको लागि प्रति जडित किलोवाट वार्षिक दुई सय रुपैयाँका दरले हुन आउने क्षमता रोयल्टी बापतको रकम,
- (घ) क्याप्टिभ उत्पादन तथा सहउत्पादन प्रयोजनका लागि स्थापित विद्युत केन्द्रबाट बढी भएको विद्युत प्रणालीमा बिक्री गरिएको भएमा प्रति युनिट (किलोवाट घण्टा) सरदर बिक्री मूल्यको बाह्र प्रतिशतका दरले हुन आउने ऊर्जा रोयल्टी बापतको रकम,
- (ङ) विद्युत प्रसारण शुल्क प्राप्त गरेमा प्राप्त शुल्कको पाँच प्रतिशतका दरले हुन आउने रोयल्टी बापतको रकम ।

(२) विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले जुन मुद्रामा विद्युत बिक्री गरेको हो सोही मुद्रामा उपदफा (१) बमोजिमको रोयल्टी बुझाउनु पर्नेछ ।

(३) प्रदेश वा स्थानीय तहबाट अनुमतिपत्र लिएको अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले रोयल्टी वापतको रकम प्रचलित कानून बमोजिमको सङ्घीय विभाज्य कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको रोयल्टी तोकिएको समयभित्र बुझाउनु पर्नेछ । यसरी तोकिएको समयभित्र रोयल्टी नबुझाएमा प्रचलित कानून बमोजिम असुल गरिनेछ ।

३७. असुल गर्ने: विद्युत सेवा उपयोग गरे बापतको महसुल, सेवा शुल्क तथा जरिवानाको रकम नबुझाउने ग्राहकबाट अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले त्यस्तो रकम प्रचलित कानून बमोजिम असुल गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद-९

घर जग्गा प्राप्ति तथा वातावरण संरक्षण

३८. घर जग्गा प्राप्ति: (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले अनुमतिपत्रमा उल्लिखित कार्य गर्ने प्रयोजनको लागि कसैको घर, जग्गा उपयोग वा प्राप्त गर्न नेपाल सरकारको सहयोग आवश्यक भएमा सोही व्यहोरा उल्लेख गरी नेपाल सरकार समक्ष लिखित अनुरोध गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अनुरोध प्राप्त भएमा नेपाल सरकारले सम्बन्धित तहको सरकारसँग समन्वय गरी सो सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गरी मनासिब देखिएमा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले आवश्यक मुआब्जा वा क्षतिपूर्ति व्यहोर्ने गरी प्रचलित कानून बमोजिम त्यस्तो घर जग्गा प्राप्त गराई दिन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नेपाल सरकारको स्वामित्वमा रहेको जग्गा वा राष्ट्रिय वन क्षेत्रको जग्गा अनुमतिपत्रको अवधिसम्म अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई प्रचलित कानून बमोजिम उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

(४) यस दफा बमोजिम अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई नेपाल सरकारले घर जग्गा उपलब्ध गराई दिएको कारणबाट सम्बन्धित घरजग्गा धनीलाई पुग्न गएको वास्तविक हानि नोक्सानी वापत अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले त्यस्तो घरजग्गा धनीलाई प्रचलित कानून बमोजिमको मुआब्जा वा क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेछ ।

३९. पुनर्स्थापना तथा पुनर्वास: (१) नेपाल सरकारले प्रचलित कानूनको अधीनमा रही कुनै व्यक्तिको घर जग्गा प्राप्त गराई दिएको कारणबाट पूर्ण रूपमा विस्थापित हुने र दफा ३८ को उपदफा (४) बमोजिमको मुआब्जा वा क्षतिपूर्तिबाट समेत त्यस्तो व्यक्तिको आधारभूत बसोवासको व्यवस्था गर्न अपुग हुने अवस्था भएमा आयोजना विकासको लागि उपलब्ध गराइएको जग्गाको उपादेयता, क्षेत्रफल तथा घरको अवस्था समेतको मूल्याङ्कन गरी उपलब्ध गराइएको मुआब्जा वा क्षतिपूर्तिबाट बसोवासको व्यवस्था गर्न अपुग भएको हदसम्म त्यस्तो व्यक्ति तथा निजको परिवारको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले पुनर्स्थापना र पुनर्वासको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको पुनर्स्थापना र पुनर्वास सम्बन्धी कार्यक्रम एकीकृत र समन्वयात्मक रूपमा सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको एकीकृत पुनर्स्थापना र पुनर्वास कार्यक्रम सञ्चालनको लागि आवश्यक सुरक्षा, गुनासो व्यवस्थापन तथा प्रशासनिक लगायतका सहयोग नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको कार्यको लागि आवश्यक पर्ने रकम अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले व्यहोर्नु पर्नेछ ।

४०. घर जग्गामा प्रवेश गर्न सक्ने: (१) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार स्थानीय तह वा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले खटाएको कर्मचारीले विद्युतको उत्पादन, प्रसारण, वितरण वा व्यापार गर्ने सिलसिलामा कसैको घर जग्गामा प्रवेश गर्नु परेमा सम्बन्धित व्यक्तिलाई पूर्व सूचना दिई सहमति लिएर मात्र त्यस्तो घर जग्गामा प्रवेश गर्न सक्नेछ । त्यसरी प्रवेश गर्दा कुनै हानि नोक्सानी हुन गएमा जुन निकायले खटाएको हो सोही निकायले तोकिए बमोजिम क्षतिपूर्ति दिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कसैको घर जग्गामा प्रवेश गर्न सम्बन्धित व्यक्तिले सहमति नदिएमा निजलाई पूर्व सूचना दिई एकजना स्थानीय जनप्रतिनिधि सहित कम्तीमा दुई जना स्थानीय व्यक्तिको रोहवरमा त्यस्तो घरमा प्रवेश गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै घर जग्गामा विद्युतको अनाधिकृत प्रयोग वा चोरी भइरहेको सूचना वा जानकारी प्राप्त हुन आएमा सो कुराको जाँचबुझ गर्न नजिकको सुरक्षा निकाय वा सरकारी निकायका प्रतिनिधि वा स्थानीय तहको प्रतिनिधिलाई मौखिक जानकारी गराई ती संस्थाले खटाएको कर्मचारी त्यस्तो घर जग्गामा प्रवेश गर्न सक्नेछ ।

तर दुर्घटना नियन्त्रण गर्न तत्काल त्यस्ता घर जग्गामा प्रवेश गर्न आवश्यक परेमा पूर्व सूचना वा मौखिक जानकारी दिन आवश्यक पर्ने छैन ।

४१. जग्गाको प्रयोग: (१) विद्युत आयोजनाको लागि प्राप्त वा खरिद गरिएको जग्गा कुनै पनि तरिकाले बिक्री गर्न, हक हस्तान्तरण गर्न, सट्टापट्टा गर्न वा अन्य प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्न पाइने छैन ।

(२) सौर्य विद्युत आयोजना निर्माण गर्न कृषियोग्य जमिन, निकुञ्ज तथा आरक्षमा अनुमति दिइने छैन ।

४२. वातावरण संरक्षण गर्नुपर्ने: (१) विद्युत आयोजनाको विकास तथा निर्माण कार्यमा संलग्न अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था, निजको निर्माण व्यावसायी तथा परामर्शदाताले वातावरण संरक्षण गर्न वातावरण सम्बन्धी प्रचलित नेपाल कानूनको पालना गर्नु पर्नेछ ।

(२) जलस्रोतबाट विद्युत उत्पादन गर्न अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले विद्युत आयोजनाको विकास तथा निर्माण गर्दा नदी प्रणालीको जल पर्यावरणमा पर्न सक्ने प्रतिकूल प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू अवलम्बन गरी सोको लागि प्रचलित कानून र वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा उल्लेख भए बमोजिमको परिमाणको पानी योजनाको बाँधस्थलदेखि नदीको तल्लो भागमा प्रवाह हुने व्यवस्था समेत गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-१०

अध्ययन, अनुसन्धान, अनुगमन तथा निरीक्षण

४३. अध्ययन तथा अनुसन्धान: प्रचलित कानून बमोजिम गठन भएको ऊर्जा आयोगले विद्युत क्षेत्रको अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्दा देहाय बमोजिम गर्नु पर्नेछ:-

(क) विद्युत बजारको उपलब्धता र मागको आधारमा त्यसको प्रक्षेपण गर्ने,

- (ख) नदी बेसिन योजनालाई प्रादेशिक सन्तुलन हुने गरी न्यूनतम लागतमा विद्युत उत्पादन योजना तयार गर्ने र सोको आधारमा चरणबद्ध रूपमा विकास गर्नु पर्ने आयोजनाहरूको सूची तयार गरी मन्त्रालय समक्ष पेस गर्ने,
- (ग) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडसँग समन्वय गरी विद्युत प्रसारण गुरु योजना तयार गरी मन्त्रालय समक्ष पेस गर्ने,
- (घ) उपल्लो तथा तल्लो तटीय लाभ सम्बन्धी अध्ययन गरी मन्त्रालय समक्ष पेस गर्ने,
- (ङ) विद्युतसँग सम्बन्धित विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गर्न विश्वविद्यालय तथा समान उद्देश्य भएका निकायसँग सहकार्य गर्ने,
- (च) विद्युत आयोजनाको निर्माण, सञ्चालन, पुनर्निर्माण वा विस्तारको क्रममा देखिएका समस्या तथा सामना गर्नु परेको जोखिम र सोको समाधान तथा व्यवस्थापनको लागि अवलम्बन गरिएका उपाय तथा सिकाइ अद्यावधिक गर्ने ।

४४. निर्देशक समिति: (१) विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन सम्बन्धमा नीतिगत विषयमा निर्णय गर्न र सम्बद्ध निकायहरूसिबिच आवश्यक समन्वय गर्न देहाय बमोजिमको निर्देशक समिति रहनेछ:-

(क) ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्री वा राज्य मन्त्री	- अध्यक्ष
(ख) सदस्य (ऊर्जा क्षेत्र हेर्ने), राष्ट्रिय योजना आयोग	- सदस्य
(ग) सचिव, मन्त्रालय	- सदस्य
(घ) सचिव, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	- सदस्य
(ङ) सचिव, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	- सदस्य
(च) सचिव, जल तथा ऊर्जा आयोगको सचिवालय	- सदस्य
(छ) स्नातकोत्तर हासिल गरेका र ऊर्जा क्षेत्रमा कम्तीमा दश वर्षको अनुभव भएका व्यक्तिहरू मध्येबाट मन्त्रालयले मनोनयन गरेको कम्तीमा एक जना महिला सहित दुईजना	- सदस्य
(ज) लगानी बोर्डको कार्यकारी प्रमुख	- सदस्य
(झ) सहसचिव, मन्त्रालय	- सदस्य-सचिव

(२) उपदफा (१) को खण्ड (छ) बमोजिमको सदस्यको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ र निजको पुनः नियुक्ति हुन सक्ने छैन ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि निजको काम सन्तोषजनक नभएमा मन्त्रालयले जुनसुकै बखत हटाउन सक्नेछ ।

तर यसरी हटाउनु अघि निजलाई सफाइ पेस गर्ने मनासिब मौका दिनुपर्नेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको समितिको बैठकमा आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित प्रदेशको सम्बन्धित विषय हेर्ने मन्त्रालयको मन्त्री वा सो मन्त्रालयले तोकिएको प्रतिनिधि वा विद्युत सम्बन्धी विषयको निजी क्षेत्रको प्रतिनिधिलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

(५) उपदफा (१) को खण्ड (छ) बमोजिम सदस्य मनोनयन गर्दा समावेशी सिद्धान्तका आधारमा गर्नु पर्नेछ ।

(६) समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार बस्नेछ ।

- (७) उपदफा (१) बमोजिमको समितिको जिम्मेवारी र दायित्व देहाय बमोजिम हुनेछ :-
- (क) विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन सम्बन्धमा नीति तर्जुमा गरी नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्ने,
  - (ख) विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन सम्बन्धमा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहबिच आवश्यक समन्वय गर्ने,
  - (ग) विद्युत आयोजनाको कार्यान्वयन सम्बन्धमा सरोकारवालासँग आवश्यक सहजीकरण गर्ने,
  - (घ) अन्तरदेशीय विद्युत व्यापारसँग सम्बन्धित नीति तर्जुमा गर्ने वा गराउने ।

(८) उपदफा (७) बमोजिम नीति तर्जुमा गर्दा लैङ्गिक समावेशीकरणलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

४५. अनुगमन तथा निरीक्षण: (१) विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन सम्बन्धी कार्य प्राविधिक दृष्टिले सुरक्षित भए वा नभएको, समयवद्ध रूपमा सम्झौता बमोजिम कार्यसम्पादन भए वा नभएको सम्बन्धमा ठूला विद्युत आयोजना र दुई वा दुईभन्दा बढी प्रदेशको सिमानामा पर्ने विद्युत आयोजनाको हकमा मन्त्रालय वा मन्त्रालयले तोकेको निकाय वा अधिकारी, प्रदेशस्तरका आयोजना र दुई वा दुईभन्दा बढी स्थानीय तहको सिमानामा पर्ने पाँच मेगावाटसम्म जडित क्षमताको विद्युत आयोजनाको हकमा प्रदेश कानून बमोजिमको निकाय वा अधिकारी र स्थानीय तहका विद्युत आयोजनाको हकमा स्थानीय कानून बमोजिमको निकाय वा अधिकारीले आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(२) आयोजनाहरूको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन अनुरूप कार्य भए वा नभएको सम्बन्धमा सम्बन्धित विषय हेर्ने मन्त्रालय वा निकायले स्थलगत निरीक्षण गरी प्रचलित कानून बमोजिम आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(३) यस दफा बमोजिमको निर्देशनको पालना गर्नु सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

परिच्छेद-११

कसूर र सजाय

४६. कसूर: कसैले देहाय बमोजिमको कार्य गरेमा यस ऐन बमोजिमको कसूर गरेको मानिनेछ:-

- (क) यस ऐन बमोजिम अनुमतिपत्र प्राप्त नगरी विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन सम्बन्धी कुनै कार्य गरेमा,
- (ख) दफा ५५ बमोजिमको निर्देशनको पालना नगरेमा,
- (ग) विद्युत आयोजना वा त्यसको संरचनामा प्रतिकूल असर पार्ने वा हानि नोक्सानी गर्ने मनसायले कुनै काम गरेमा वा त्यस्तो आयोजना वा संरचना भत्काएमा वा बिगारेमा वा त्यस्तो कुनै कार्य गर्न उद्योग गरेमा वा त्यस्तो कुनै कार्य गर्न कसैलाई दुरुत्साहन वा षडयन्त्र गरेमा वा त्यस्तो कार्यको मतियार भएमा,
- (घ) खण्ड (क), (ख) र (ग) मा लेखिएदेखि बाहेक यस ऐन विपरीत कुनै कार्य गरेमा वा अनुमतिपत्र वा आयोजना सम्झौतामा उल्लिखित व्यवस्था वा शर्त वा स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा उल्लिखित शर्तको उल्लङ्घन गरेमा ।

४७. सजाय: (१) कसैले दफा ४६ को देहायका खण्ड बमोजिमको कसूर गरेमा कसूरको मात्रा हेरी देहाय बमोजिमको सजाय हुनेछ:-

(क) खण्ड (क) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई दश लाख रुपैयाँदेखि बीस लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना,

(ख) खण्ड (ख) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई कसूरको मात्रा हेरी पाँच लाख रुपैयाँदेखि दश लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना,

(ग) खण्ड (ग) बमोजिमको कसूर गर्नेबाट वास्तविक रुपमा हुन गएको हानि नोक्सानी बापतको विगो असुल गरी विगो बमोजिमको जरिवाना वा दुई वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय ।

(२) दफा ४६ को खण्ड (घ) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई सजाय गर्ने अधिकारीले पाँच लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना गरी त्यस्तो कार्यबाट कसैलाई हानि नोक्सानी हुन गएको रहेछ भने सो बापतको क्षतिपूर्ति भराउने र कुनै निर्माण कार्य रोक्ने तथा सुधार गर्ने आदेश दिन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) को खण्ड (क) र (ख) तथा उपदफा (२) बमोजिम सजाय गर्ने अधिकार नेपाल सरकारको हकमा मन्त्रालयको सचिव, प्रदेश सरकारको हकमा प्रदेश सरकारले तोकेको अधिकारी तथा स्थानीय तहको हकमा स्थानीय तहले तोकेको अधिकारीलाई हुनेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम सजाय गर्नु अघि आफ्नो सफाइ पेस गर्न उचित मौका दिनु पर्नेछ ।

४८. नेपाल सरकार वादी हुने: दफा ४६ को उपदफा (१) को खण्ड (ग) अन्तर्गतको मुद्दा नेपाल सरकार वादी हुनेछ र फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को अनुसूची १ मा समावेश भएको मानिनेछ ।

४९. मुद्दाको शुरु कारवाही र किनारा गर्ने अधिकार: (१) दफा ४६ को उपदफा (१) को खण्ड (ग) अन्तर्गतको मुद्दाको शुरु कारवाही र किनारा गर्ने अधिकार सम्बन्धित जिल्ला अदालतलाई हुनेछ ।

(२) यस ऐन बमोजिम दायर भएको मुद्दाको कारवाही र किनारा गर्दा संक्षिप्त कार्यविधि ऐन, २०२८ बमोजिमको कार्यविधि अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।

५०. पुनरावेदन: दफा २२ को उपदफा (३) बमोजिम अनुमतिपत्र खारेज गरेको निर्णय र दफा ४७ बमोजिम गरेको आदेश वा सजायमा चित्त नबुझ्ने पक्षले त्यस्तो सजाय वा आदेश पाएको मितिले पैंतीस दिनभित्र सम्बन्धित उच्च अदालतमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

५१. प्रचलित कानून बमोजिम मुद्दा चलाउन बाधा नपर्ने: यस ऐन बमोजिम कसूर हुने कुनै कार्य अन्य प्रचलित कानून बमोजिम पनि कसूर हुने रहेछ भने सो कानून बमोजिम मुद्दा चलाई सजाय गर्न यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुराले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

परिच्छेद-१२

सुविधा तथा सहलियत

५२. विद्युत आयोजनामा सहजीकरण: (१) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले यस ऐन बमोजिम विकास तथा सञ्चालन हुने विद्युत आयोजनाका लागि प्रचलित कानून बमोजिमका सुविधा तथा सहलियत उपलब्ध गराउन विभिन्न निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय र सहजीकरण गर्नेछ ।

- (२) विद्युत आयोजना विकासका लागि उपलब्ध गराइने सहूलियत तथा सुविधा विद्युत आयोजना विकास सम्झौतामा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।
५३. स्थानीय बासिन्दालाई प्राथमिकता दिनुपर्ने: (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्दा आयोजनाबाट प्रत्यक्ष प्रभावित स्थानीय बासिन्दालाई निजहरुको सीप र योग्यताका आधारमा रोजगारीमा प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।
- (२) विद्युत आयोजनाबाट प्रत्यक्ष रूपमा प्रभावित स्थानीय बासिन्दाले त्यस्तो आयोजना विकासको लागि शेयर लगानी गर्न चाहेमा स्वपूँजीको बढीमा दश प्रतिशतसम्म शेयर लगानी गर्न दिनु पर्नेछ ।
- (३) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहको लगानीमा विकास गरिने आयोजनाको हकमा स्थानीय बासिन्दाका अतिरिक्त सम्पूर्ण नेपाली नागरिकलाई शेयरमा लगानी गर्न आव्हान गरी शेयर बिक्री गर्नु पर्नेछ ।
- (४) उपदफा (३) बमोजिम आव्हान गर्दा बिक्री नहुने शेयरको हकमा अपुग हुने रकमको लगानी सम्बन्धित सरकारले गर्नु पर्नेछ ।
५४. विद्युत टावर, पोल तथा प्रणालीको प्रयोग: (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले विद्युत प्रसारण तथा वितरणको लागि निर्माण गरेका विद्युत टावर, पोल तथा भूमिगत प्रणालीको अन्य निकायले समेत आवश्यकता अनुसार आपसी सम्झौता गरी प्रयोग गर्न सक्नेछन् ।
- (२) विद्युत वितरणको पोल, ट्रान्सफर्मर तथा भूमिगत प्रणालीको लागि सम्भव भएसम्म सार्वजनिक तथा सरकारी जग्गा प्रयोग गर्नु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिमको जग्गाको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले कुनै प्रकारको क्षतिपूर्ति वा भाडा तिर्नुपर्ने छैन ।
- (४) विद्युतको टावर, पोल, प्रसारण तथा वितरण लाइन र सोसँग सम्बन्धित संरचना उपर अनुमतिपत्रको अवधिभर अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको स्वामित्व र अधिकार रहनेछ ।
- (५) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको स्वामित्वमा रहेका विद्युतको टावर तथा पोलमा उक्त संस्थाको लिखित स्वीकृति बिना कुनै पनि प्रकारले प्रयोग गर्न वा विज्ञापनका सामग्री राख्न पाईने छैन ।

परिच्छेद-१३

विविध

५५. निर्देशन दिन सक्ने: (१) नेपाल सरकारले कुनै क्षेत्रमा तत्काल विद्युत सेवा पुऱ्याउन आवश्यक ठानेमा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई त्यस्तो विद्युत सेवा उपलब्ध गराउन आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम दिइएको निर्देशन बमोजिम विद्युत सेवा उपलब्ध गराउनु सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिमको निर्देशन पालना गर्दा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले गरेको कार्यको आर्थिक तथा प्राविधिक मूल्याङ्कन गरी नेपाल सरकारले आवश्यक रकम छ महिनाभित्र उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

(४) उपदफा (१) का अतिरिक्त नेपाल सरकारले अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई विद्युत उत्पादन, प्रसारण, वितरण, व्यापार तथा ग्राहक सेवा सञ्चालन सम्बन्धमा आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नु त्यस्तो संस्थाको कर्तव्य हुनेछ।

५६. संरचनाको सुरक्षा: (१) विद्युत आयोजना र सो सम्बन्धी संरचनाको सुरक्षा गर्ने प्राथमिक जिम्मेवारी र दायित्व अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको हुनेछ।

(२) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाबाट विद्युत आयोजना र सो सम्बन्धी संरचनाको विशेष सुरक्षाको लागि लिखित अनुरोध भई आएमा नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारले विशेष सुरक्षाको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको अनुरोधमा विशेष सुरक्षा व्यवस्था गरिएकोमा सोको लागि लाग्ने सम्पूर्ण खर्च सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले व्यहोर्नु पर्नेछ।

५७. सम्झौता गरी जलविद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्न सक्ने: यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नेपाल सरकार वा नेपाल सरकारले तोकेको संगठित संस्थाले देहाय बमोजिमको अवस्थाको जलविद्युत आयोजना कुनै विदेशी सरकार वा विदेशी सरकारले तोकेको संगठित संस्थासँग एकीकृत विकास तथा वित्तीय सम्झौता गरी सोही सम्झौतामा उल्लिखित शर्तको आधारमा त्यस्तो आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्न सक्नेछ:-

- (क) एक सय मेगावाटभन्दा बढी जडित क्षमताको केन्द्रीय स्तरको ठूलो आयोजना भएमा,
- (ख) नेपालमा उपलब्ध प्रविधि, सीप र जनशक्तिबाट मात्र त्यस्तो आयोजना विकास गर्न सम्भव नहुने भएमा,
- (ग) नेपालको आर्थिक विकास, रोजगारी सृजना, व्यापार घाटा न्यूनीकरण र भुक्तानी सन्तुलन कायम गर्न उल्लेखनीय योगदान गर्ने भएमा।

५८. राष्ट्रियकरण नगरिने: (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको स्वामित्वमा रहेको विद्युत आयोजना तथा संरचना अनुमतिपत्रको अवधिभर राष्ट्रियकरण गरिने छैन।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि बृहत्तर सार्वजनिक हित र जलस्रोतको अधिकतम उपयोग हुने गरी बहुउद्देश्यीय वा जलाशययुक्त आयोजनाको विकास र सञ्चालन गरिने भएमा त्यस्तो आयोजनाको विकास निर्माण गर्दा त्यस्तो स्थानमा कुनै विद्युत आयोजना निर्माण र सञ्चालनमा रहेको भएमा त्यस्तो आयोजनाको लागि तोकिए बमोजिमको क्षतिपूर्ति दिई खरिद गर्न वा अन्य तरिकाले व्यवस्थापन गर्न सकिनेछ।

स्पष्टीकरण: यस उपदफाको प्रयोजनको लागि "बृहत्तर सार्वजनिक हित" भन्नाले तत्काल कायम रहेको उपयोगबाट लाभान्वित ग्राहकलाई प्रतिकूल असर हुन नदिई तुलनात्मक रूपमा अधिक संख्यामा ग्राहक लाभान्वित हुने अवस्था सम्झनु पर्छ।

(३) उपदफा (२) को प्रयोजनको लागि मन्त्रालयमा देहाय बमोजिमको एक क्षतिपूर्ति समिति रहनेछ:-

(क) सचिव, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय	-सदस्य
(ख) आयोजनासँग सम्बन्धित जिल्लाको प्रमुख जिल्ला अधिकारी	-सदस्य
(ग) प्रस्तावित आयोजनाबाट प्रभावित हुने आयोजनाको प्रतिनिधि	-सदस्य
(घ) प्रभाव पार्ने आयोजनाको प्रतिनिधि	-सदस्य
(ङ) प्रभावित हुने र प्रभाव पार्ने आयोजनाले छानेका विज्ञ एकजना	-सदस्य

(च) अर्थ मन्त्रालयको प्रतिनिधि

-सदस्य

(छ) मन्त्रालयले तोकेको मन्त्रालयको सहसचिव

-सदस्य

(४) प्रदेश तथा स्थानीय तहबाट विकास तथा सञ्चालन गरिने विद्युत आयोजनाको हकमा सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानीय तहको कानून बमोजिम क्षतिपूर्ति दिइनेछ ।

(५) उपदफा (३) बमोजिमको क्षतिपूर्ति समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार सो समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

५९. ऊर्जा दक्ष उपकरणको प्रयोग: अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले विद्युत आयोजनाको कार्य गर्दा ऊर्जा दक्ष उपकरण, प्रविधि तथा प्रणालीको प्रयोग गर्नु पर्नेछ ।
६०. एकीकृत रूपमा कार्य गर्नु पर्ने: यस ऐन तथा अन्य प्रचलित कानून बमोजिम विकास आयोजना सञ्चालन गर्ने निकायले एक आपसमा समन्वय गरी एकीकृत रूपमा सडक, बिजुली, खानेपानी, सञ्चार लगायतका संरचना निर्माण गर्नु पर्नेछ ।
६१. अधिकार प्रत्यायोजन: यस ऐन बमोजिम मन्त्रालयको सचिवले आफूलाई प्राप्त अधिकारमध्ये सजाय गर्ने अधिकार बाहेक अन्य केही अधिकार आवश्यकता अनुसार विभागको महानिर्देशकलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।
६२. प्रचलित कानून बमोजिम हुने: यस ऐनमा लेखिएको कुरामा यसै ऐन बमोजिम र अन्य कुरामा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।
६३. मार्गदर्शनको रूपमा लिनु पर्ने: विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्ने सम्बन्धमा प्रदेश तथा स्थानीय तहले कानून बनाउदा यस ऐनलाई मार्गदर्शनको रूपमा लिनु पर्नेछ ।
६४. नियम बनाउने अधिकार: (१) नेपाल सरकारले यस ऐनको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) ले दिएको अधिकारको सर्वसामान्यतामा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी नेपाल सरकारले देहायका विषयमा नियमहरू बनाउन सक्नेछ:-

- (क) अनुमतिपत्रको ढाँचा, अवधि, अनुमतिपत्रको लागि दिइने निवेदनको ढाँचा र त्यसमा खुलाउनु पर्ने कुरा, दस्तुर वा शुल्क र अन्य आवश्यक कुरा,
- (ख) नवीकरण सम्बन्धी विषय,
- (ग) विद्युत आयोजनाको सञ्चालनमा उपयोग गरिने उपकरण र सामानको स्तर तथा उपयोगका तरिका,
- (घ) विद्युतीकरण सम्बन्धी विषय,
- (ङ) विद्युत आयोजनाको प्रस्ताव र प्रतिस्पर्धा सम्बन्धी विषय,
- (च) बहुउद्देश्यीय तथा जलाशययुक्त आयोजना विकास र क्याप्टिभ उत्पादन तथा सहउत्पादन,
- (छ) विद्युत उत्पादन केन्द्र, प्रसारण तथा वितरण लाइन तथा वितरण प्रणाली सञ्चालन तथा व्यवस्थापन र खुला पहुँच,
- (ज) विद्युत प्रवाह सम्बन्धी विषय,
- (झ) विद्युत व्यापार सम्बन्धी विषय,
- (ञ) विद्युत मार्गको अधिकार (राईट अफ वे) सम्बन्धी विषय,
- (ट) वार्ताद्वारा आयोजना कार्यान्वयन गर्ने विषय,

- (ठ) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडमा पहुँच र व्यवस्थापन तथा राष्ट्रिय भार प्रेषण केन्द्र,
- (ड) ग्राहक सेवा, रोयल्टी प्राप्ति तथा बाँडफाँड सम्बन्धी,
- (ढ) जग्गा प्राप्ति तथा जग्गा प्राप्ति पछिको पुनर्स्थापना तथा पुनर्वास सम्बन्धी
- (ण) अनुगमन निरीक्षण,
- (त) विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन सम्बन्धी गुनासो व्यवस्थापन,
- (थ) जलस्रोतको एकीकृत विकास तथा सम्झौता सम्बन्धी विषय,
- (द) आयोजना विकास सम्झौता सम्बन्धी विषय,
- (ध) अन्य आवश्यक विषय ।

६५. निर्देशिका, कार्यविधि तथा मापदण्ड बनाउन सक्ने: (१) मन्त्रालयले आवश्यकता अनुसार निर्देशिका, कार्यविधि तथा मापदण्ड बनाउन सक्नेछ ।

(२) मन्त्रालयले विद्युत आयोजना, सुरुङ, बाँध तथा विद्युत गृह लगायतका संरचनाको डिजाइन, नक्सा तथा सुरक्षाका उपाय सम्बन्धमा मापदण्ड बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिमको निर्देशिका, कार्यविधि तथा मापदण्ड लागू गर्नुअघि सर्वसाधारणको जानकारीको लागि सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।

६६. ऐन कार्यान्वयन मापन: मन्त्रालयले यो ऐन प्रारम्भ भएको पाँच वर्ष पुगेको एक वर्षभित्र र तत्पश्चात् प्रत्येक पाँच वर्ष पूरा भएको एक वर्षभित्र ऐन कार्यान्वयनको मापन गर्नेछ, र सोको प्रतिवेदन संघीय संसदको दुबै सदनको सम्बन्धित समितिमा पेस गर्नेछ ।

६७. खारेजी र बचाउ: (१) विद्युत ऐन, २०४९ र विद्युत नियमन आयोग ऐन, २०७४ को दफा १२ को खण्ड (च) र दफा १४ को खण्ड (ज) खारेज गरिएको छ ।

(२) विद्युत ऐन, २०४९ बमोजिम भए गरेको काम कारवाही यसै ऐन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।